

Digitaliseret af | Digitised by

**DET KGL.
BIBLIOTEK**

Royal Danish Library

Forfatter(e) | Author(s):

Titel | Title:

Bramsen, Alfred.

Den virkelige Fare i den farlige Alder : Kræft-
Dødeligheden synker samtidig med at
Fletchers og Pawlows Opdagelser trænger
igennem og faar Tilslutning hos bedrestillede -
men heller ikke før!.

Udgivet år og sted | Publication time and place: København : Martin's Forlag, 1911

Fysiske størrelse | Physical extent:

80 s., 1 tav. :

DK

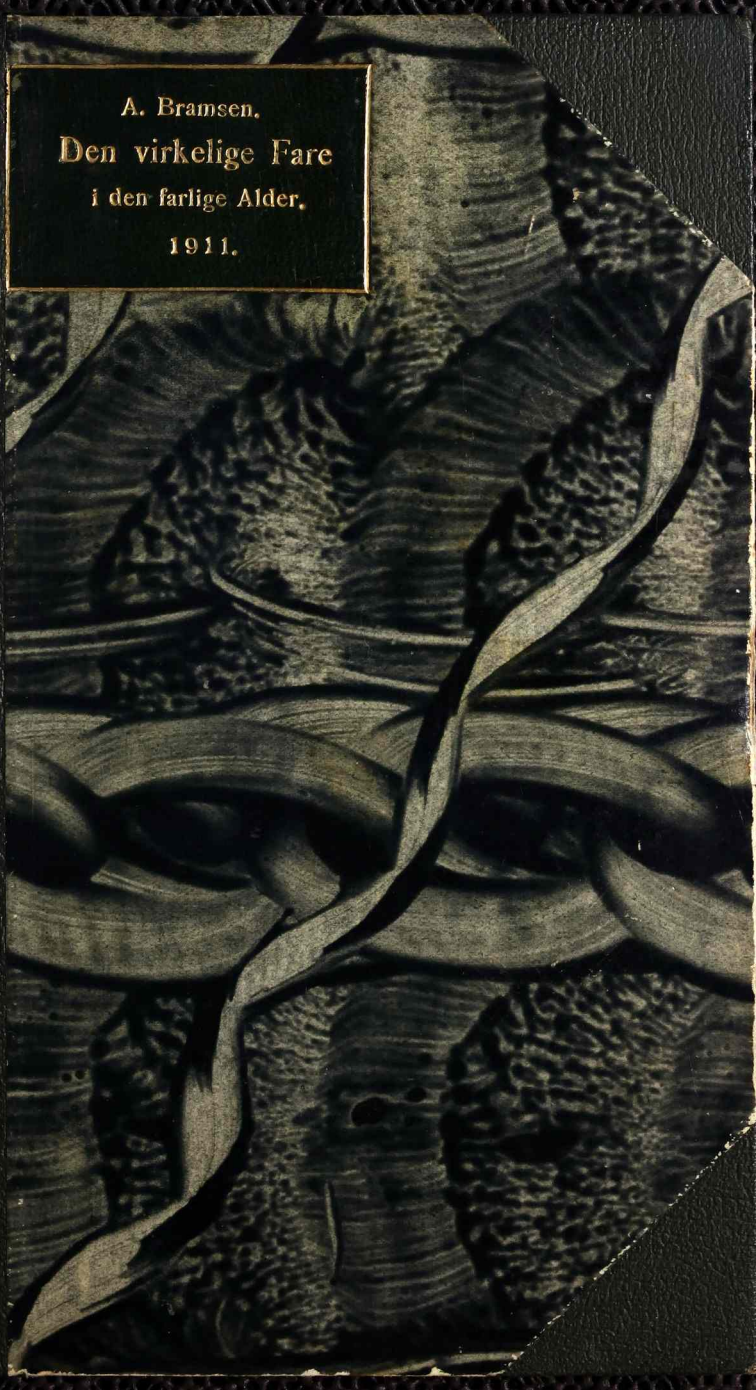
Værket kan være ophavsretligt beskyttet, og så må du kun bruge PDF-filen til personlig brug. Hvis ophavsmanden er død for mere end 70 år siden, er værket fri af ophavsret (public domain), og så kan du bruge værket frit. Hvis der er flere ophavsmænd, gælder den længstlevendes dødsår. Husk altid at kreditere ophavsmanden.

UK

The work may be copyrighted in which case the PDF file may only be used for personal use. If the author died more than 70 years ago, the work becomes public domain and can then be freely used. If there are several authors, the year of death of the longest living person applies. Always remember to credit the author

A. Bramsen.
Den virkelige Fare
i den farlige Alder.
1911.

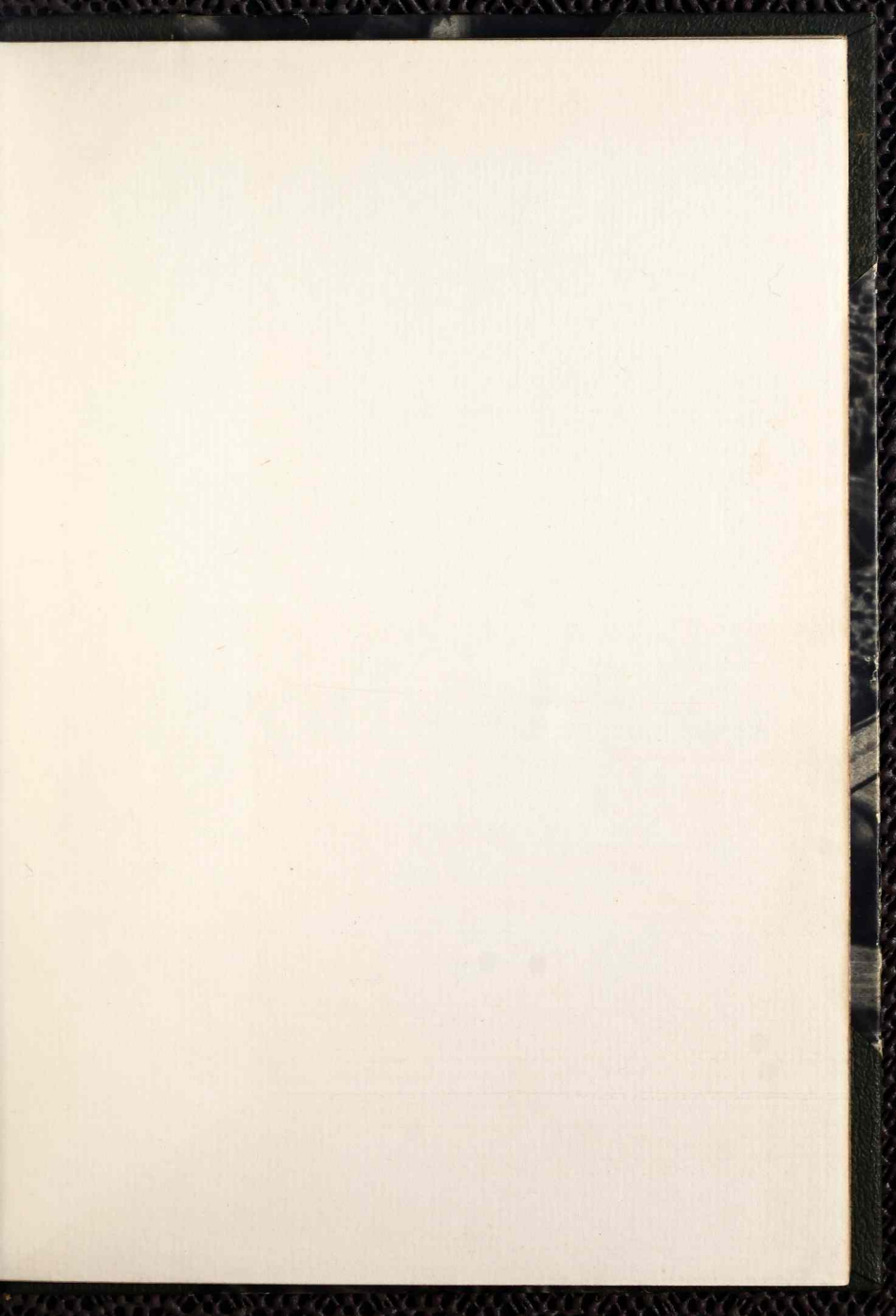
12 - 213.

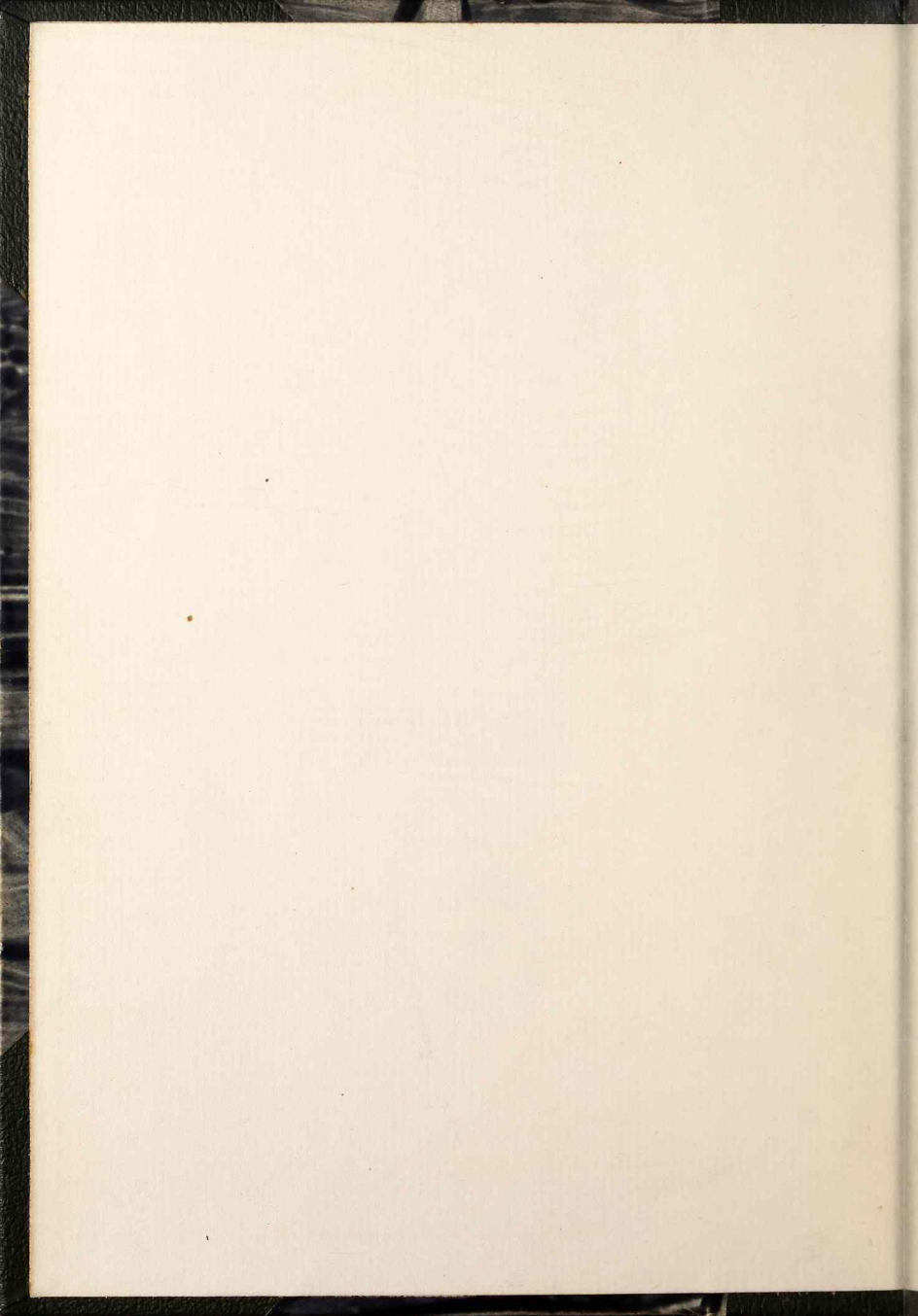
DET KONGELIGE BIBLIOTEK

130021924963

Alfred Bramsen:

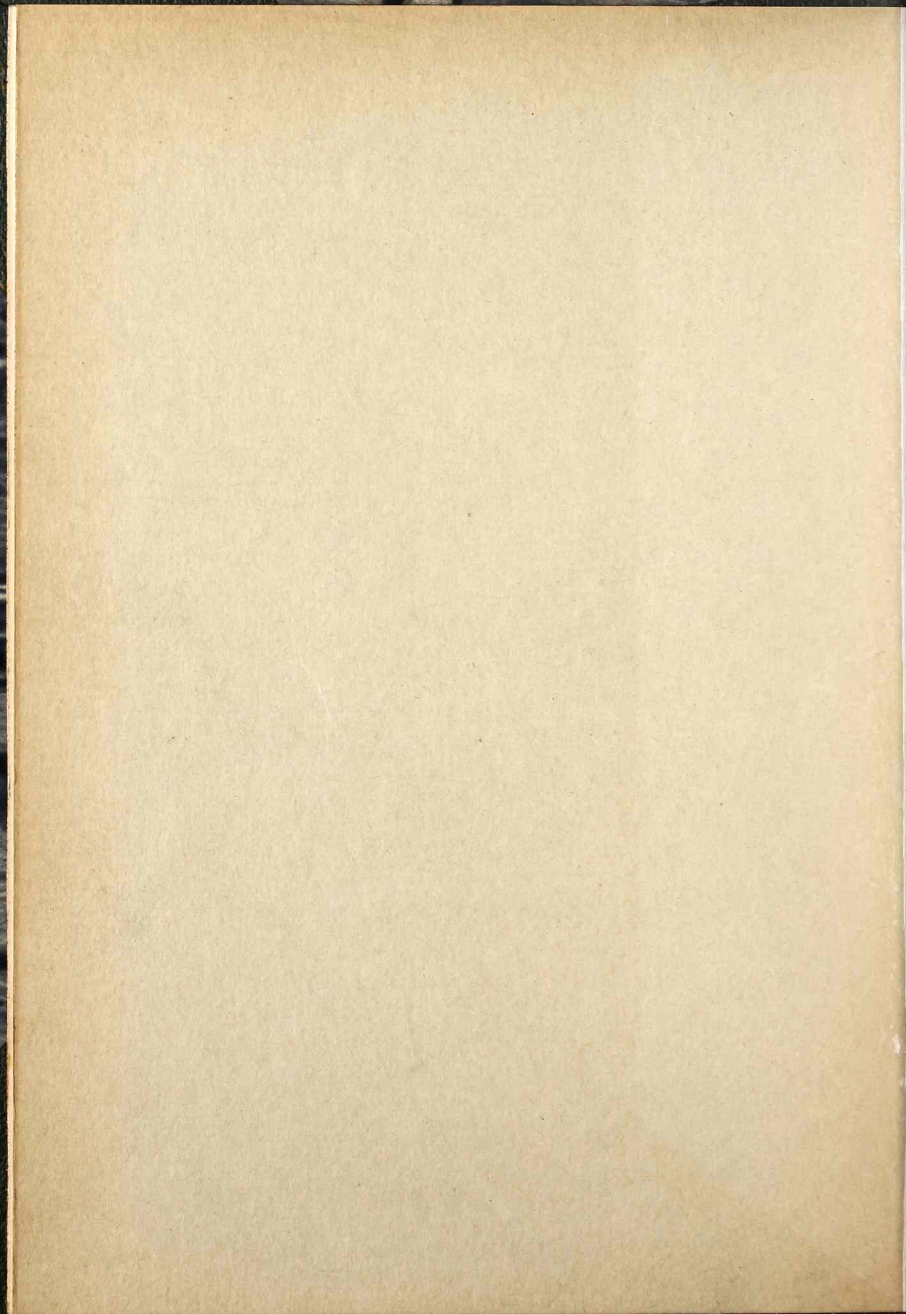
Den virkelige
Fare

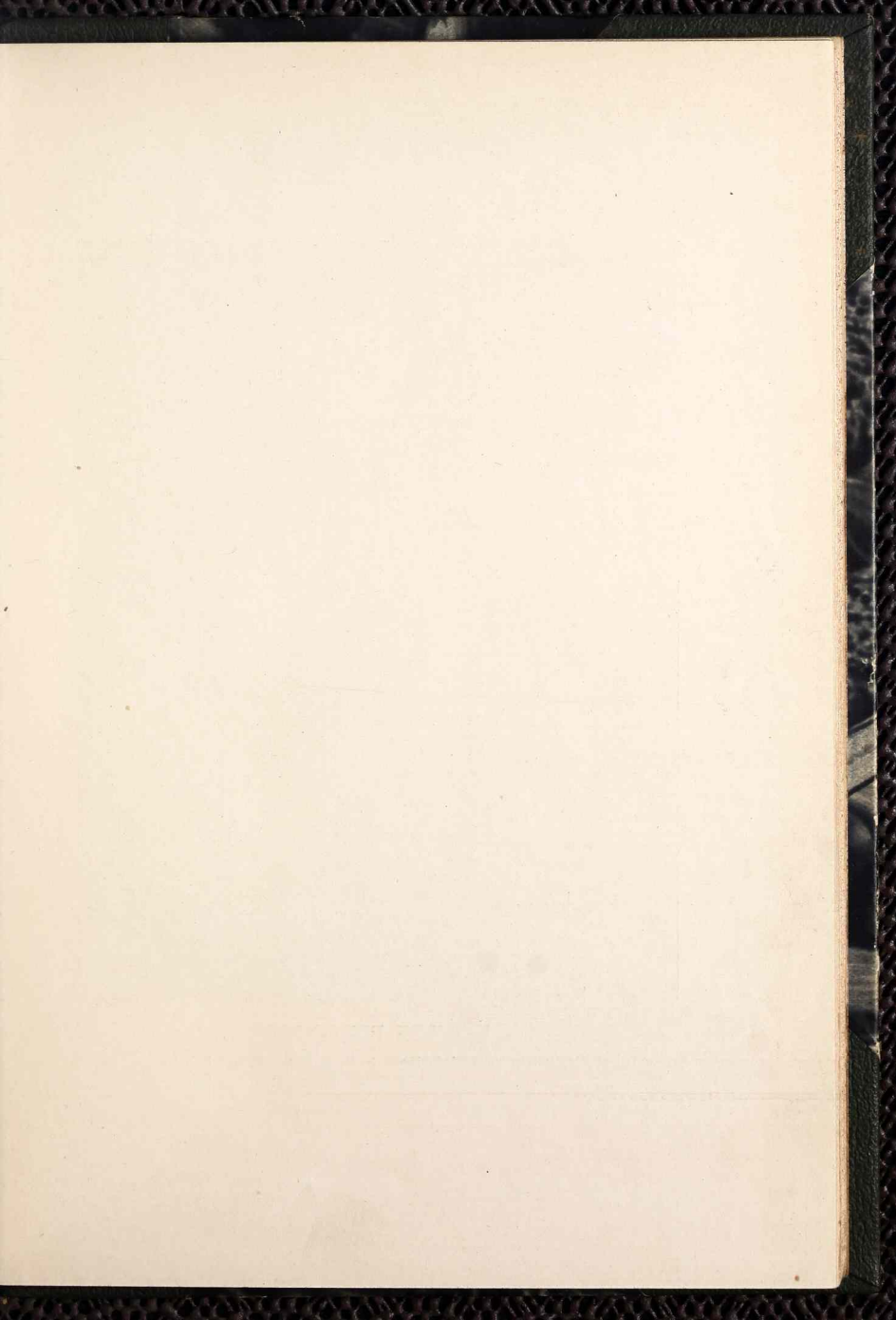
den farlige Alder

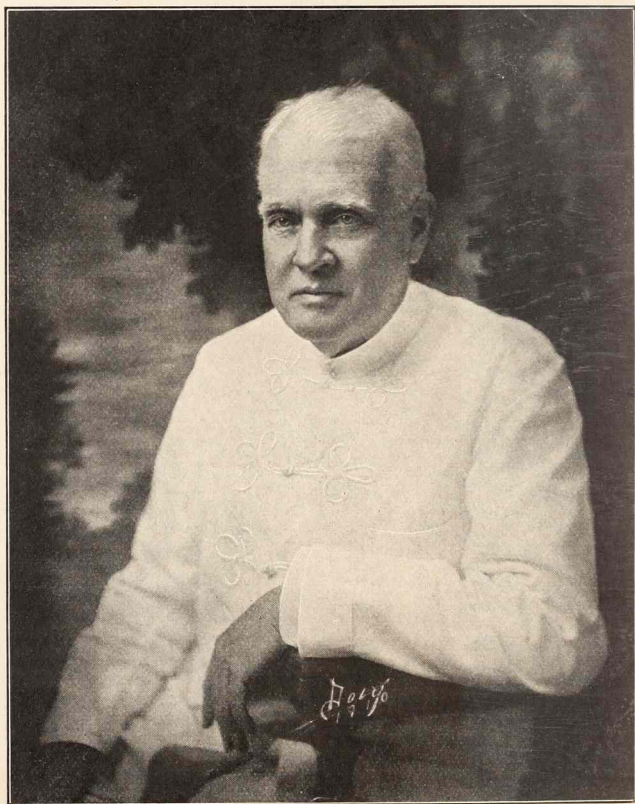
1911 83516 w

Trykt og
udgivet
af
Martin's
Forlag.

HORACE FLETCHER

DEN MODERNE ERNÆRINGS FYSIOLOGIS GRUNDLÆGGER

ALFRED BRAMSEN:

DEN VIRKELIGE FARE

I DEN FARLIGE ALDER

KRÆFT-DØDELIGHEDEN SYNKER SAMTIDIG MED
AT FLETCHERS OG PAWLOWS OPDAGELSER
TRÆNGER IGENNEM OG FAAR TILSLUTNING
HOS BEDRESTILLEDE — MEN HELLER IKKE FØR!

MARTIN'S FORLAG
KØBENHAVN — MCMXI

Horace Fletcher tilegnes dette Skrift. Det skyldes ham, at vi nu kan dyrke og næsten til Fuldkommenhed udvikle *det fødeskelnende Instinkt*, som er uundværligt for vor Velfærd, men som var gaet saagodt-som tabt.

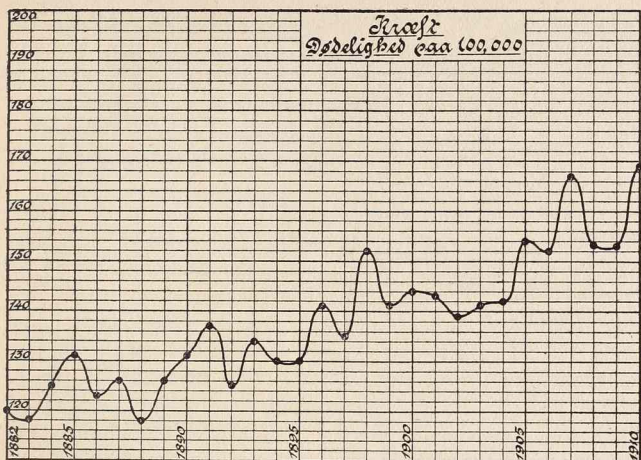
INDHOLD.

	Pag.
I. Morbus Hafniensis (den københavnske Syge).....	5
Det „gaadefulde“ ved Sygdommen.....	9
II. Væxt, Forplantning og Overvæxt.....	12
Væv-Erstatning og Væxt-Regulering.....	15
Løsslupne Celler.....	18
Den farligste Alder.....	20
Følges Kræft og Ælde ad?.....	24
Vildt og Tæmnet i Forhold til Kræft.....	26
III. Befolknings-Forskydningernes Betydning.....	29
Velstands-Stigningens Betydning.....	31
IV. Konsekvenser.....	35
Kræftens Tilvæxt i Nutiden.....	38
Hvor trives Kræft bedst?.....	44
Kræft og Tuberkulose.....	49
Kræft-Smitte og Kræft a-deux.....	53
Emigration og Kræft.....	55
Kræft-Slægters Levedygtighed og Frugtbarhed.....	57
V. Bolværket mod Kræft.....	59
Det fødeskelnende Instinkt.....	61
Den ægte Appetit.....	64
Det vanskelige Sporskifte.....	67
Kan Sygdom (Kræft) helbredes?.....	69
Efterskrift: <i>Ehrlichs</i> Opfattelse af Kræftens Natur.....	78

Es ist leicht verständlich, dass bei dem grossen Interesse, welches der *Ursache des Krebses* nicht nur in ärztlichen Kreisen, sondern in *allen* Schichten der Bevölkerung entgegengebracht wird, die Frage vielfach ventilirt worden ist, ob und inwieweit *die experimentellen Forschungen* der letzten Jahre zur *Klärung* dieser Ursache des Krebses beigetragen haben. Leider muss hier vielfach derselbe Mangel an Kritik konstatiert werden, der die meisten krebs-ätiologischen Arbeiten auszeichnet und *dieses Gebiet zu einen der unerquicklichsten der Pathologi gemacht hat.*

Paul Ehrlich

Geh. Mediz.-Rat und Direktor des Königl. Instituts
für experim. Therapie zu Frankfurt a. M.

I.

Morbus Hafniensis

(den københavnske Syge.)

I Løbet af de sidste 28 Aar er Kræftdødeligheden i København skredet opad den stejle Vej som her markeres. Var der nu og da et lille Stanto, eller endogsaa en ringe Nedgang, tog Sygdommen blot paany Tilløb for derpaa at stige højere end nogensinde. Allerede nu rager København m. H. t. Kræft-Dødelighed op over *alle* andre europæiske Hovedstæder!

Der døde i 1909 omtrent 700 af Kræft i København. Man vil maaske synes at dette ikke er saa farlig mange, hvor der er Tale om 450.000 Mennesker. Tallet er dog større end det tilsvarende for *Lunge-Tuberkulosen* (c. 550), som allerede passeredes for Aar siden. Det mærkelige Tidspunkt da de to Sygdommes Baner skar hinanden, indtraadte i Begyndelsen af Aarhundredet, og nu er Kræften for Kvindernes Vedkommende allerede adskillige Hestelængder oppe over Skæringspunktet.

Men forøvrigt skal Regnestykket ikke stilles saaledes op. Thi ligesom Mæslinger koncentrerer sig indenfor den barnlige Periode, huserer Kræft næsten udelukkende i den saakaldte „pomeridiane“ Periode. Alene mellem 45 og 65 leverer den allerede nu *hvert Fjerde* af alle Dødsfald i dette Tidsrum!

Dette giver unægtelig et noget andet og endnu alvorligere Syn paa Sagen.

I 1908 kom, som man ser paa Tavlen, en af de mindre Nedgange med et paafølgende Stanto i 1909, som vel desværre, ligesom de tidligere Ophold, bliver Udgangspunktet for en ny Opgang. Thi det vilde være altfor sangvinsk at tro at den lille Bedring skyldes det „Mene“ som jeg i den sidste halve Snes Aar Slag i Slag har skrevet paa Væggen. Ja, havde den københavnske *Presse* støttet mig i mine Bestræbelser for ad ganske *naturlig* Vej at dæmme op for det daglige Overmaal af Føde som kendetegner en stor Del af vor Befolkning, saa vilde der være grundet Haab om at Nedgangen i Kræft-Dødeligheden blev *konstant*. Men desværre synes en saadan Opgave at ligge noget udenfor vor Dagspresses Omraade. Hvorledes man lærer at flyve i Luften interesserer øjensynlig Avislæserne langt mere end hvorledes man kan leve — *og leve storartet* — paa Jorden uden at blive Halv-Invalid omkring de Halvtreds og blive flyttet ud paa Kirkegaarden allerede i Tredserne*).

Hvad har man da ellers foretaget for at bremse for Opgangen?

Intet! Jo det er sandt, der har dannet sig en Kræft-Komité! Desværre har man næppe endnu set Komitéer udrette noget nævneværdigt paa videnskabelige Felter. Alt skyl-des her Enkeltmands Arbejde.

*) Samtidig med at dette Skrift gaar i Trykken, er jeg ved Imødekommenhed fra Stadslægen, Etatsraad Hoff, bleven bekendt med Dødeligheds Forholdene i København i 1910. *Kræft Dødeligheden er atter i en ganske foruroligende Stigning!* Fra 688 i 1909 er den steget til 771! Og da den almindelige Dødelighed *samtidig* er aftaget, er Udsigten til at dø af Kræft i Aldersklasserne 45—65 endnu større end ovenfor angivet.

En saadan Komité optræder og udtaler sig ganske vist med en Frejdighed som vilde være beundringsværdig hvis den blot ikke skyldtes Mangel paa Ansvarsfølelse. En fremragende Enkeltmand, som hver Gang han optræder sætter sin personlige Prestige ind, vilde f. Ex. ikke have udsendt den „Meddelelse“ som Komitéen offentliggjorde forleden Dag: „Sygdommen Kræft kan i et stort Antal Tilfælde *helbredes varigt* — naar den kommer tidligt under Behandling.“

Alene den Letsindighed hvormed der her omgaas med Betegnelser som *Helbredelse* og *Varighed*, uden at det forklares *hvad* der skal forstaaes ved „varig Helbredelse“ — ikke blot berettiger, men *nødvendiggør* dette Skrifts Fremkomst.

Jævnføres nu dermed en offentlig Udtalelse, ogsaa fra den sidste Tid, af Rigshospitalets Overkirurg *Th. Røvsing*, hvori han netop *modsiger* Komitéens Udtalelse om den *ubetingede* Fordel ved tidlig Operation af Kræft (Forklaringen findes i Kap. V. Pag. 73), forstaaer man at det ikke er *Tanker*, men Mangel paa Forstaaelse af *Kræftens Natur*, som skjuler sig bag lutter „Ord, Ord, Ord“.

Vi har saamænd ikke engang overkommet at kontrollere Kræft-Dødeligheden i hele Landet, tiltrods for at dette samme Land er Kræftlandet par excellence! Kun for *Byerne* foreligger der en Statistik over Kræft-Dødeligheden!

Kunde der da gøres noget for at forebygge Opgangen?

Sikkert! Ulykken er imidlertid at man endnu bestandig bliver ved med at koncentrere Opmærksomheden paa to Ting: „Mikrobens“ Opdagelse og mulige Ødelæggelse — eventuelt ved Hjælp af Serum — og paa Svalsternes Fjernelse med Kniven.

Uheldigvis fandt man ikke den „Kræftmikrob“, som skulde ødelægges, og heller ikke lykkedes det at standse Kræft, end-sige dens fortsatte Udbredelse, ved Operationer. Og under disse *frugtesløse* Anstrængelser, svandt et kvart Aarhundrede! Befolkningen har Grund til at mindes det gamle Ord: Mens Græsset gror —

Den store tyske Kirurg v. Langenbech inddelte meget vittigt Menneskene i to Kategorier: de der opererer og de der

opereres. Fortsætter vi endnu et kvart Sekel med vor Passivitet overfor Kræftens Udbredelse, faar den vittige Tysker Ret: de fleste Midaldrende vil ende med at komme under Kniven — og til liden Nytte.

„Morbus Viennensis“ eller den Wienske Syge, er det Navn man undertiden har benyttet om Svindsot paa Grund af dens enorme Udbredelse i Østrigs Hovedstad, hvis Tuberkulose-Dødelighed er mere end den dobbelte af Københavns. „Morbus Hafniensis“ eller den Københavnske Syge, kan allerede nu med samme Berettigelse bruges om Kræft.

Betegnende for Situationen og for den Retning i hvilken Frelsen søges, er følgende Udtalelse i en af Pasteur-Institutets Bulletiner: „Kræft-Forskningen har nu naaet det Stadium som svarer til Tuberkulosens, *umiddelbart* forinden Kochs Opdagelse af Tuberkel-Bacillen“*).

I Sandhed en trøsterig Tale! Den rent videnskabelige Betydning af en Kræft-Mikrobs Opdagelse ufortalt, vilde Sygdommens Forebyggelse og Bekæmpelse næppe lukrere derved (se Efterskriften!). Man maa desuden huske at Tuberkulosens faktiske Tilbagegang beror paa helt andre Faktorer end Bacillens Isolering, nemlig paa det store økonomiske og samtidige sanitære Opsving, som ogsaa skaffede os forholdsvis Tryghed overfor en Mængde andre Sygdomme. Allerede i „Angst“ paaviste jeg dette, og det vil yderligere fremgaa af det Følgende. De to Sygdomme Kræft og Tuberkulose er, som vi skal se, sammenkædede omtrent som Spandene i en af de gammeldags Brønde, hvor den ene Spand gik op, naar den anden gik ned. *Ligesom Tuberkulosen fortrinsvis tilhører Angsttiden, er Kræft de trygge Tidrs Smertensbarn.*

Det er derfor trist at se hvilken Masse Penge, Snille og Kraft der endnu bestandig sættes ind paa at konstatere Tilstedeværelsen af en Kræft-Mikrob, som selv om den virkelig eksisterede og kunde isoleres, efter alle Solemærker næppe vilde bringe os et Hanefjed nærmere til Sygdommens Forebyggelse. *Skræk* vilde den derimod jage rigelig af i Blodet, ganske som Tuberkel-Bacillen gjorde det.

*) Borrel, Bulletin de l'Institut Pasteur v. 497, 1907.

Mikroskopet, som jo bragte saamange forunderlige og nyttige Ting til vor Kundskab, synes næsten at have hypnotiseret Menneskeøjjet, saa at det snart sagt ser Mikrober allevegne. Store Sygdoms-Aarsager og Sygdoms-Faktorer som *arvelig Prædisposition* og dennes Udløsning gennem *forkert Levevis*, ænses derimod kun lidet eller slet ikke.

Det „gaadefulde“ ved Sygdommen

Ingen Sygdom skræmmer som Kræft. Det er dog næppe *alene* dens heftige og ret pludselige Stigning der indjager Skræk. Der er desuden noget kometlignende ved dens Optræden. Ligesom Kometen bevæger ogsaa den sig tilsyneladende *udenfor* den almindelige Orden og vækker derfor stor Angst hos uvidende Menneskebørn. Sammen med det uforklarlige, det gaadefulde, forsvinder heldigvis ogsaa Rædslen.

For den almindelige Betragtning maa det nødvendigvis synes gaadefuldt at et stedse voksende Antal velsituerede, tilsyneladende sunde, ja oftest robuste, Mennesker, som maaske næppe tidligere har været egenlig hvad man plejer at kalde syge — en skønne Dag faar en mistænkelig Svulst som voxer og voxer og kommer igen naar den fjernes med Kniven, for tilsidst at suge al Kraft ud af Legemet.

Man har let ved at fatte at Urenlighed, Fattigdom og Nød kan avle Sygdom f. Ex. Svindsot. Og at denne Sygdom opstaar hvor Mennesker Aar ud Aar ind lever et usselt Liv i usle Rum sammen med mange andre ligesaa urenlige og underernærede Stakler. Men Forstaaelsen synes at glippe overfor Modsætningen: at Mennesker som lever i luftige solfyldte Rum, som er skrupuløst renlige, og som faar ren og god Føde i mere end rigelig Mængde, er stærkt udsatte for den mest frygtede af alle Sygdomme!

Ser vi nøjere til, viser det sig imidlertid at nøjagtig det *samme* hemmelighedsfulde Mørke dækker over de Defekter som er den dybest liggende Aarsag til de fleste andre af Nutidens fremherskende Sygdomme: Gigt og andre „Arthritisme“-Former, Hjertesygdom og Aareforkalkning, Sukker-

syge o. s. v. Utalte Millioner omkring i Verden lider af Gigt, Legioner dør af Hjertesygdom, Aareforkalkning eller Sukkersyge, *uden* at vi derfor formaar at paapege den *egenlige* Aarsag til Miseren.

„Guderne alene véd hvad Gigt egentlig er!“ skrev Lægen og Digteren Aretos for c. 2000 Aar siden. Og synderlig videre er vi ikke komne! Vi kender ganske vist en Del til den Jordbund den voxer op af. Vi ved saaledes at *velstillede, velnærede* og *stillesiddende* Personer er tilbøjelige til Gigt. Den største af alle engelske Læger *Sydenham*, der ligesom mange af sine nulevende Kolleger, var gigtsvag, havde tilstrækkeligt Galgenhumor til at skrive „at han havde langt flere Lidelsesfæller blandt Vismænd end blandt Narre, flere blandt Konger end blandt Tiggere“.

Vi véd desuden at Breddegrader, Klima og almindelige meteorologiske Forhold har grumme lidt at skaffe med Gigtens Udbredelse, hvorimod *Omflytning* og større *Forandring af Levemaade* har saa megen stærkere Indflydelse. At f. Ex. Kinesere og Tyrkere som ellers saa at sige intet kender til Gigt, faar den saasnart de gaar over til en helt evropæisk Levemaade, og at gigtfri Negre som uddannes og benyttes til Kokke, ofte faar Gigt. Endvidere at den næppe kendtes i den romerske Republik da Befolkningen levede sparsomt og ædrueligt, hvorimod den blev almindelig i Forfaldstiden. At den i Orienten, hvor ingen nu taler om den, var en sand Landeplage under Khalifernes glimrende Herredømme. Kort sagt at den er stærkest udbredt dér hvor man „lever“ bedst. At der saaledes ogsaa, indenfor det *samme* Lands Grænser, er stor Forskel paa dens Optræden, saa at den f. Ex. optræder langt hyppigere i Lothringen og Normandiet, hvor de Fleste er velstaaende, end i Bretagne hvor der er mange fattige.

Praktisk set d. v. s. for vor Velfærd, er det *videnskabelig* gaadefulde Spørgsmaal om Urinsyge-Dannelsens større eller mindre Betydning for Gigtens Opstaaen fuldkommen ligegyldigt. Det har Tusinde Gange større Betydning for os at vide at vi virkelig er istand til at holde Gigten Stangen fordi vi endelig *nu* rent erfaringsmæssig, „empirisk“, har udfundet

hvorledes Stofskiftet og dets Tempo kan *reguleres* gennem en omhyggeligere og mere fornuftmæssig *Ernærings-Maade*.

Og der er god Grund til at formode at *hele* den Gruppe af Sygdomme, af hvilke Gigt ubetinget har den største Udbredelse, og til hvilken ogsaa *Kræft* maa henregnes, har *Udløsnings-Aarsager tilfælles*. Her risikerer man altsaa ikke at falde fra Dynen i Halmen. Thi den der ernærer sit Legeme omhyggeligt, og saaledes itide væbner sig mod Gigt, *assurerer sig med det samme mod senere i Livet at faa Kræft!*

I det Følgende vil jeg forsøge at give Sandsynligheds-Beviset for at *Kræft* er en Form af *Overvæxt*, som forskellige Medlemmer af visse Slægter har samme Hang eller „Prædisposition“ til, og som har tydelig Tilknytning til andre anomale Væxtformer, Misdannelser o. lign. En Disposition som fortrinsvis udløses paa visse kritiske Tidspunkter, hvor de normale Væxt- eller Forplantnings-Processer er naaede til et skæbnesvangert Sporskifte. *Den forkerte Levevis*, som paa dette Tidspunkt medfører saa mange Stofskifte-Forstyrrelser, fremkalder ogsaa Uorden i Cellernes Væxt-Regulering, som giver mulig tilstedeværende *Overvæxt-Dispositioner* fri Bane.

Lykkes det at udrede Traadene i dette tilsyneladende saa indfiltrede Spind, vil sikkert meget af det rædselsfulde ved *Kræft-Sygdommen* falde bort. Ganske vist er og bliver der den væsentlige Forskel mellem vor Stilling overfor Gigtens og *Kræftens* Bekæmpelse, at de „Knuder“ Gigtanfaldede medfører, ingenlunde umuliggør et heldigt Udfald af Kampen imod Sygdommen, hvorimod *Kræftknudernes* Tilsynekomst allerede markerer et saa stærkt *fremskredent Trin* i Sygdommens Udvikling, at Haabet om at holde den Stangen paa det Tidspunkt kun er ringe. *Forebyggelse*, ikke *Helbredelse*, er derfor Maalet — *Forebyggelse*, som jo ifølge det bekendte Ord er ligesaa meget mere end *Helbredelse*, som et Pund er mere end et Lod.

II.

Væxt, Forplantning og Overvæxt

Hvad Atomet er for Kemikeren, er Cellen for Biologen. Ligesom kemiske Stoffer er byggede op af lutter Atomer, er alt Levende bygget op af Celler. Der er dog den Forskel at medens Kemikeren tvinges til at *forudsætte* Atomernes Existens, kan Biologen ved Mikroskopets Hjælp ligefrem *se* Cellerne og følge deres Væxt og Udvikling omtrent ligesaa tydeligt som vi kan se de enkelte Sten i Gadens Brolægning eller følge Opbygningen af Biernes Kager.

Cellen, som bestaar af en mindre Del, Kærnen, der omgives af en levende Masse, det saakaldte „Protoplasma“, er istand til at voxe og formere sig ved Spaltning. Til at begynde med er Cellerne ens; men efterhaanden *specialiserer* eller „differentierer“ de sig. Nogle bliver til Nerveceller, andre til Muskel-, Kirtel-, Ben- og Hud-Celler. Og jo mere specialiseret Protoplasmaet bliver, desto vanskeligere bliver det for Cellen at voxe eller forandre sig. Derfor er ogsaa Nervevævet og nogle ualmindeligt stærkt specialiserede Organer saasom Hjertet og de store Blodkar, *mindst* tilbøjelige til den ureglementerede Form af Væxt vi kalder Kræft. *Overflade-Vævene* („Epithelet“) frembyder derimod de fleste Overraskelser; de fleste Svulster er „Epitheliomer“.

Naar Biologen taler om et „højere“ Væsen, mener han derfor et hvis Celler er stærkt specialiserede, og som derfor er meget sammensat. Den menneskelige Overlegenhed skyldes i Virkeligheden kun de enkelte Cellers og Vævs ualmindelig fremskredne *Specialisering*, som faktisk ogsaa gaar meget vidt. Celler der oprindeligt hører f. Ex. til Hjernens Bindingsværk, kan aldrig gaa over til at blive Nerveceller — eller omvendt. Ældre, stærkt specialiserede, Cellers Fremtids-Skæbne, er paa den Maade givet engang for alle. Deres Fremtids-Muligheder bliver derfor ogsaa bestandig mere begrænsede. Anderledes forholder det sig med unge og enkle Celler, som endnu frembyder Muligheder for at berede højst ubehagelige

Overraskelser fordi deres Væxt *under visse Forhold* — som det bliver vor Opgave at finde ud — pludselig tager Fart og slaar ind i en ny og uventet Retning. Men hvad der end sker, hvadenten den Situation som kommer til at foreligge, kaldes normal eller patologisk — Aarsagen ligger altid i denne Specialisering af Delene som videnskabelig kaldes Differentiering. *Saameget* er nødvendigt til Forstaaelse af hvad der nu følger.

*

*

*

Der er mere end én Slags normal Væxt. Naar det vi til daglig kalder Væxt, og som jo foregaar indenfor den af de særlige Forhold givne Ramme, tilsyneladende er afsluttet, er ingenlunde dermed Cellernes Væxt-Tilbøjelighed udtømt. Hos „lavere“ Væsner, som er byggede ens helt igennem („homogent“), kan Væxten fortsætte sig uden derfor at sprænge Rammen. Men hvor der, som hos os, er foregaaet en stærk Differentiering af Celler og Væv, skifter Væxten Retning. Den kaldes nu *Forplantning*, foregaar udenfor „Rammen“, og kommer *Kimene* d. v. s. det vordende nye Individ, tilgode. Døer fortsætter Væxten sig saa indenfor en ganske lignende Begrænsning som tidligere.

Hos Væsner hvor Væv-Differentieringen er lidet udpræget, er ogsaa Skellet mellem oprindelig Væxt og Forplantning mindre tydelig. Her har vi Forklaringen paa at de stærkt differentierede „højere“ Dyr er tilnærmelsesvis „udvoxne“ naar Forplantnings-Øjeblikket indtræder. Hos dem løber alt-saa Væxt og Forplantning *ikke*, eller dog kun en kortere Tid, Side om Side. De *afløser* hinanden.

En tilstrækkelig stor Mængde *Næringsvæske* er den uund-gaaelige Betingelse for al Væxt, ligegyldigt af hvad Art. Naar derfor det vi til daglig kalder Væxten, er afsluttet i det Hele og Store, *afledes* en større Del *Næringsvæske* til *Forplantnings-Organerne*, som jo nu er det Sted hvor Væxtens Afløsning eller Fortsættelse gaar for sig. Forplantnings-Organerne faar saaledes al den Næring som Legemet kan undvære.

Men under visse Forhold kan Næringsvæsken ogsaa afledes fra dem til andre Steder. Et tilstrækkeligt stort Saar aabner f. Ex. ligesom en Port *udefter* for Næringsvæskens Tryk, og dette, i Forbindelse med „Sugningen“ paa Stedet, driver mere Blod til Saarets Omgivelser. Det er af den Grund at Cellerne i Nærheden formerer sig saa at Brechen lukkes 5: Saaret heles.

Foregaar der „Sugning“ af Brystet, som hos Pattedyrene — hvor der derfor ogsaa har specialiseret sig „Sugevorter“ — voxer Brystets Cellevæv alligevel ikke, eftersom al overflødig Næring i dette Tilfælde udskilles som *Mælk*.

Gaar nu en saadan Afledning af Næringsvæsken for sig under „Opvæxten“, gaar det ud over det øvrige Legemes Ernæring, medens det i Forplantnings-Alderen især gaar ud over Forplantnings-Organerne. Og Afledningen *kan* til Tider være ret intensiv. Et større Saars Heling kan saaledes bringe Menstruationen til Ophør!

Skønt Forplantningen altsaa som Regel afløser den oprindelige Væxt og bliver noget der ligger i Dyrets „Natur“, findes der ikke destomindre Dyr som *ikke* forplanter sig, f. Ex. *Arbejdsbien*. Til Gengæld udskiller den, gennem en særlig Kirtel, Vox fra Steder paa Overfladen. Og denne bestandige Vox-Afsondring *standser* Biens Væxt, saa at den aldrig bliver fuldvoxen, saaledes som Bidronningen, der forplanter sig, men til Gengæld ikke formaar at udskille Vox.

Heller ikke *kastrede* Dyr, f. Ex. Oxen, kan forplante sig. Forplantnings-Evnen, som oprindeligt var en Egenskab hos hele Dyret, lokaliserede sig jo nemlig efterhaanden i særligt udrustede Organer. Omkring det Tidspunkt da den ordinære Væxt afsluttedes, gik den Næringsvæske som tidligere kom *alle* Legemets Celler tilgode, istedetfor til disse særlige Organer. Selvfølgelig med Undtagelse af den Del der nødvendigvis maatte til for at Legemets *daglige Husholdning* kunde fortsættes uden Afbrydelse.

Det er som en Følge af denne „Sporskiftning“ at *Kimene*, som repræsenterer *Efterslægten*, nu begynder at opstaa som specifikke Produkter.

Det er imidlertid ikke blot de mere „normale“, specielle

Væxt-Processer andetsteds i Legemet — som f. Ex. et Saars Heling, eller Mælke-Afsondringen fra Brystkirtlerne — der afleder Næringsvæsken fra Forplantnings-Organerne, og som derfor stiller Forplantningen i Bero. Ogsaa „*Nydannelser*“ eller „*Gevæxter*“ paa Overfladen fremkalder lignende Standsninger. Til „Overfladen“ maa henregnes alle Indkrængninger saasom *Fordøjelseskanaalen* og *Livmoderen*. *Biologisk set er saadanne „Gevæxter“ eller Svulster egenlig kun en særlig Form af individuel Overvæxt.*

Væv-Erstatning og Væxt-Regulering

Der er en anden Væxt-Proces som kaldes *Regeneration* eller Væv-Erstatning. Ligesom Svulsternes Væxt, er ogsaa denne Fornyelse af Væv, ja af hele Organer eller Legemsdele, afhængig af Cellernes mer eller mindre fremskredne Specialisering. Det er altsaa Celle-Differentieringen som er afgørende for den Udstrækning i hvilken Regenerationen foregaar. Hvor Cellerne er *mindst* specialiserede, er Regenerationen stærkest. Allerede den berømte italienske Forsker Spallanzani (1768) skar Hovedet af en Regnorm og konstaterede at det voxede ud igen med ny Hjerne og ny Mund!

Enhver ivrig Roer kender af Erfaring de Vabler der, til at begynde med, opstaar paa Hændernes Inderflade. Naar den Del af Overhuden som er bulnet ud, falder af, blottes derved det blødere Væv nedenunder, som i Begyndelsen er generende ømt, men hurtigt faar en hornagtig Karakter fordi Cellerne nedenunder *voxer og formeres*. Det er altsaa tydeligt at Huden besidder en *Væxt-Reserve*, en Tilbøjelighed til at voxer, som blot lurer paa en Anledning til at lægge sig for Dagen.

Hemning er den fysiologiske Betegnelse for de kemiske Processer i Cellerne som under normale Forhold holder mulige Væxt-Nykker i Tømme. *Svingter* Hemningen af en eller anden Grund, er der strax Celler som er rede til at voxer naar de *hidses* eller ægges dertil, men som igen falder til Ro saasomt Hemningen paany optræder normalt. Der eksisterer saaledes en *Væxt-Regulering*, der tilmed er vidunderlig afstemt, og hvori Hemningen altsaa er en uundværlig Faktor.

Der er paa den Maade sørget tilstrækkelig for, ikke blot „at Træernes Kroner voxer ind i Himlen“, men ogsaa for at de enkelte Vævs Væxt foregaar *indenfor* bestemt afstukne Grænser, og i den fuldkomneste Harmoni med Omgivelsernes Væxt.

Det er klart at den normale Funktion af denne saa fint balancerede Væxt-Regulering maa være afhængig af Celle-Stofskiftets d. v. s. af *hele Væv-Ernæringens støtte og rolige Gang*.

Skærer man Firbenets Hale af, voxer den hurtigt ud paany, endogsaa hurtigere end den oprindelige. Men der danner sig aldrig mere Hale end netop nødvendig. Den nye Hale er, idetmindste tilsyneladende, ganske som den gamle. Vævet voxer indtil det der gik tabt er erstattet, *men heller ikke længere*. Skærer man Halen af for anden Gang, finder ganske samme Regeneration Sted. *Væxt-Tendensen* er altsaa livlig nok, men den holder sig tydelig nok indenfor meget bestemte Grænser. *Grænsen afstikkes af Hemningens Styrkegrad*.

Regenerationen er faktisk ikke andet end en bestemt Slags Væxt af hele Individet men paa et bestemt Sted — som altsaa foranlediger at hele Resten ernæres mere sparsomt.

Jo lavere vi gaar ned i Dyreverdenen, desto større bliver denne Regenerations-Evne. Et Menneskes afrevne Arm kan ikke voxe ud paany saaledes som Krebsens Klo. Dertil er vi for differentierede, for højt organiserede, de enkelte Dele af Legemet for specialiserede. Den fatale Form af Væxt som kaldes *Svulst* er vi derimod ret fortrolige med.

Forat en saadan Svulst kan opstaa og vedblive at voxe, maa *Væxt-Hemningen* paa Stedet sløves tilstrækkeligt eller formodentlig helt ødelægges. Først da bliver Væxten „*ondartet*“.

I alle *unge* eller kun delvis differentierede Celler, bor der en stærk Tilbøjelighed til Væxt som, naar den hidses op, og Paagældendes forkerte Levevis og abnorme Ernærings-Tilstand giver Stødet til Forstyrrelser af Væxt-Hemningen, forsøger at bryde udenom Reguleringen.

Til Kræftdannelse hører der saaledes egenlig kun et

skæbnesvangert *Sammentræf* af forholdsvis faa Omstændigheder. Paa et Tidspunkt hvor de almindelige Væxt-Processer og Forplantnings-Processer *ikke mere* optager større Dele af den for Legemets almindelige daglige Husførelse *overflødige* Næring, benytter visse Celler, som endnu ligger inde med noget af deres oprindelige Væxt-Trang, sig af fortsat *Uro* indenfor Stofskiftet, til at *skeje ud* i anarkiske Væxt-Excesser. Thi at stærke Svingninger i Cellernes Stofskifte-Regulering fremkalder *tilsvarende* skæbnesvangre Forstyrrelser i deres *Væxt-Regulering*, er jo kun rimeligt.

Men naar Kræft-Konstellationen er saa forholdsvis usammenfat: I *Overmaal af Føde*, II *Uro i Stofskiftet*, III *Det gunstige Tidspunkt* — maa de Fleste, om ikke Alle, *indenfor en vis Livs-Periode*, være stærkt udsatte for Svulstdannelser. Naar derfor endnu ikke flere dør af Kræft end det faktisk er Tilfældet, ligger det i at mange aldrig naaer den Alder (45—75) hvor Risikoen er størst (her i København 90 af 100), og at et meget stort Antal dør af *andre* Aarsager inden Kræft-Periodens Udløb, altsaa inden Væv-Degenerationen og Væxt-Hemningens Ødelæggelse endnu har naaet det Punkt hvor Nydannelserne faar fri Bane.

Værst udsatte er saadanne Individuer som tilhører Slægter hvor Konstitutionen røber Tegn paa „Prædisposition“ til Overvæxt — Robusthed, Tvillingfødsler etc.

Jo *ynge*, eller jo mindre differentierede, Cellerne er, desto hidsigere er ogsaa deres Væxt-Tilbøjelighed. Under *ellers lige Forhold* skal der mere til for at faa et ældre Individets Væv til at voxer. Den skæbnesvangre Kræft-Celle Væxt afsluttes derfor ogsaa *hurtigere* og *voldsommere* i det unge end i det gamle Legeme. Men heldigvis er de Yngres Væxt-Regulering som oftest endnu i fuld Vigueur saa at Hemnings-Reaktionen indfinder sig øjeblikkelig efter enhver Væxt-Overskridelse. Er derimod Væxt-Nykkerne først komne i Gang hos Midaldrende, har de saa at sige fri Bane. Thi Regulerings-Evnen eller Vævenes naturlige Tilpasnings-Evne, er i den Alder stærkt nedsat.

Talrige Forsøg har godtgjort Rigtigheden heraf.

Løsslupne Celler

De bitte Kim som er Menneskets Udspring vejer omtrent c. 6 Milligram. Det er saa lidt at ikke mindre end 50.000 saadanne vordende Verdensborgere kunde gaa med Posten i et Brev med almindelig Porto. I Løbet af de 40 Uger Fosterlivet varer, voxer det befrugtede Æg til det 3 Millioner dobbelte! Dette er saaledes Væxt efter en Maalestok som ikke tilnærmelsesvis har noget Sidestykke paa senere Livs-Stadier.

Det skulde derfor gaa underligt til om der under en saa enorm Virksomhed, en saa uhyre sammensat Celle-Væxt og en saa mægtig Celle-Forøgelse, helt kunde undgaas Slingringer eller Uregelmæssigheder. Men indtil fornylig anede dog ingen *hvor* meget irregulært der gaar for sig indenfor den tilsyneladende Normaludvikling. Forskerne finder nu løsrevne Smaadele af forskellige Slags Væv omtrent allevegne i Legemet hvor der søges efter dem.

Som en Følge af uundgaaelige Forstyrrelser under Fostrets Udvikling og efter Fødslen, afsprænges Brudstykker af Væv og Organer som allerede er i Gang med at differentiere sig. Disse *Smaadele lejrer sig omkring i Legemet* hvor de som Regel forholder sig fuldkomment *passivt*. Men under særlige Forhold bliver de Udgangspunktet for sygelige Nydannelser eller Svulster. „*Rester*“ kaldes saadanne *forsinkede og forvildede Vævdele*, som altsaa frembyder Tegn paa en, tidligere eller senere, *afbrudt* Udvikling. Ufærdig som denne har været, er den dog gaaet for sig ad de *samme* Baner som de Væv hvorfra „Resten“ oprindeligt reves løs. Optager nu disse, kun delvis differentierede Celler, deres afbrudte Væxt, og løber de løbsk, er dette en Proces som biologisk maa jævnføres med de *stødvise* eller springende Udviklings-Processer, som vi i de senere Aar finder saa mange Sidestykker til i Naturen, og som den hollandske Biolog Hugo de Vries kalder „*Mutationer*“.

Der er ogsaa en tydelig og karakteristisk Rapport mellem Svulstdannelse og *medfødte Misdannelser*. De saakaldte Pigment-Svulster opstaar faktisk meget hyppigt fra Modernærker, Vorter og lignende Lokal-Defekter. Tilstedeværende An-

læg til Svulstdannelse kan saaledes betragtes som Konsekvenser af visse ureglementerede Begivenheder indenfor Fostrets og det nyfødte Barns Livsløb. Svulster er jo heller slet ikke, som man tidligere troede, af en saa monstrøs Natur at de ikke hvad Væv-Bygning angaar, frembyder en stærkere eller svagere Analogi eller Overensstemmelse med de Væv de i sin Tid udspang fra.

Derfor ser man ogsaa en tilsvarende Forskel i de forskellige Svulsters Bygning, d. v. s. en Ulighed som svarer til Ulighederne mellem de Steder hvor de har Sæde. Ved mikroskopiske Undersøgelser kan der af den Grund vanskelig tages fejl af Svulstvæv fra saa forskellige Steder som Hud, Bryst eller Rectum.

Det er ogsaa karakteristisk at man ved Brystkræft kan paa-visse Tilstedeværelsen af Kasein, og i det Hele af en rigelig Mængde Fedtstof, i de *nydannede* Celler. Dette svarer altsaa nogenlunde til hvad man ser i de *normale* Kirtelceller under Diegivningen. Men den sparsomme Væske som Svulstvævet udskiller, minder rigtignok kun svagt om daarlig Raamælk. Vi saa jo foran hvordan Mælke-Afsondringen under sædvanlige Forhold træder i Væxtens, resp. Forplantningens, Sted, og hvorledes alle disse forskellige Processer i det Hele vikarierer for hinanden. Her er det den nye Væxt, „Gevæxten“, som optager næsten al Næringsvæsken, saa at *Kirtel*-Afsondringen maa indstille sin Virksomhed.

Disse „Rester“ eller forsinkede og forvildede Vævdele er saaledes Svulsternes egenlige Forudsætning. De kan begynde at voxte ligestrax, paa et hvilket som helst senere Tidspunkt, eller de kan ligge stille, „latente“, i Vævene hele Livet igennem. De behøver dog ikke, som man tidligere mente, at være slet og ret Kim der ligger hen i Legemet som Rudimenter fra Fosterlivets allerførste Stadier. Ogsaa saadanne findes og afgiver faktisk Grundlaget for en vis Art Svulster. Men de „Rester“ som Vævlæren har gjort os bekendt med, frembyder Tegn paa at have undergaaet en *vis* Grad af Udvikling (Differentiering) ad den selvsamme Bane som Modervævet befarede.

Det er imidlertid først i den sidste Tid at Opmærksom-

heden koncentrerer om „Rester“ og den Rolle de spiller ved Kræftens Opstaaen. Man er nu i Gang med at konstatere deres Nærværelse overalt hvor der opstaaer Kræft-Svulster. Det har allerede vist sig at Svulster paa Bryst og Livmoder — som jo hører til Svulsternes hyppigste Sæde — altid udspringer fra saadanne „Rester“. Det er derfor ikke uberettiget at antage at det samme gælder for *alle* Svulsters Vedkommende.

Den farligste Alder

I Livets Løb gør der sig hos alle levende Væsner to hinanden modsatte Bestræbelser gældende. Den ene er Stræben efter *Udvidelse* — Væxt og Forplantning; den anden er dens Modsætning, *Sammentrækning* eller *Skrumpning* — *Ælde*. Det Tidsrum da Skrumpningerne træder i Forgrunden og er ved at passere Udvidelses-Bestræbelserne, er øjensynlig en *farlig Alder*. Der er jo Sporskiftet, hvor Væxt- resp. *Forplantnings-Processerne*, er i Færd med at ebbe ud. Et skæbnesvangert Øjeblik forsaa vidt at *stødvis* eller springende Væxt-Fænomener nu faar langt større Chance. Særlig dog under visse, paa dette Tidspunkt ret almindelige, *urolige* Stofskifte-Tilstande, og ganske særlig hvor det gælder Individder der har konstitutionelle Anlæg til Overvæxt.

Man maa imidlertid ikke tro at der gives noget Sted i Organismen hvor der normalt *kun* finder Udvidelses- eller Skrumpnings-Bevægelser Sted. Tilbagegaaende Bevægelser gaar normalt allevegne Haand i Haand med fremadskridende. De forskellige Livs-Perioder opstaaer jo netop fordi en af de kæmpende Parter i Øjeblikket i det Hele og Store har Overtaget. Bliver et Organ eller et Celle-Væv ved med at voxer, er dette derfor Ende-Resultatet af den standende Strid mellem de to. De fremadskridende Processer har da sejret paa dette Punkt.

Men de forskellige Væv og Organer naaer ganske vist Modenheds-Stadiet paa højst forskellige Livs-Stadier. Central-Nervesystemet kulminerer saaledes først — nemlig allerede i

Overgangs-Alderen. Det lyder mere end mærkeligt at Hjernen naaer sin største absolute Vægt *omkring 16 Aars Alderen!* At netop *det* Organ som hæver Mennesket højt op over alle Skabninger, skal indstille sin Væxt paa et Tidspunkt hvor man plejer at betragte det som værende ved selve Begyndelsen til sin egentlige Udvikling, dette synes ligestrax uforklarligt.

Men man skal lægge Mærke til at Hjerne-Væxten stopper op netop *samtidigt* med at Forplantnings-Organerne begynder at træde i Funktion. Her er der øjensynlig et intimt og betydningsfuldt Sammenhæng tilstede.

Er Central-Nervesystemet, og kort efter *Skelettet*, de første til at indstille deres Væxt-Forøgelse, er *Huden, Tarmen og Leveren* de sidste. Helt op til de halvhundrede Aar voxer baade Tarm og Lever; relativt, altsaa i Forhold til hele Legemsvægten, endog saa helt ind i Oldingalderen!

Læg nu Mærke til at Hud og Tarm netop er de Steder som leverer det store maligne Væxt-Kontingent (Kræft), hvorimod Nervesystemet leverer det mindste!

I denne farlige Alder er, som nævnt, mange af Legemets Væxt-Processer næsten helt afsluttede, ligesom ogsaa Væxt-Fortsættelsen, *Forplantningen*, nu synger paa sit sidste Vers. Saalænge disse Livs-Processer var i fuld Vigueur — altsaa i Fosterlivet, hos spæde Børn, under Opvæxten og i den modne Alder — var Tendensen til sygelige Nydannelser, kun svag. Men paa *Overgangs-Stadiet*, efter at den normale Udvikling i det Hele har kulmineret, bliver Dispositionen tydeligere, og tiltager til omkring det 65de Aar. Derefter tager den atter af og forsvinder næsten hos Oldingen.

At al Slags Væxt, Reproduktion, Regeneration og Overvæxt, er afhængig af, eller uadskilleligt knyttede til, den almindelige Ernærings Tilstand, vil vistnok ingen bestride; men heller næppe at Overfodring, eller et *konstant Overmaal af Føde*, er Overvæxtens Forudsætning. Overgangen fra én Væxt- eller Livs-Periode til en ny, ledsages derfor ogsaa, hos det helt *sunde* Individ, *instinktivt* af den tilsvarende aldeles nødvendige Forandring i *Levemaaden*. Enhver Væxt-Forøgelse afhænger jo faktisk af det *Overskud* som eventuelt fremkom-

mer efterat alle Driftsomkostninger er dækkede. Vanskelighederne ved det nævnte Sporskifte klares derfor ganske naturligt *naar Paagældende instinktmæssig tilfredsstiller sin Føde-trang og sit Føde-Behov uden at der opstaar noget nævneværdigt Overskud*. Det vil med to Ord sige at Nærings-Behovet og Føde-Mængden dækker hinanden.

Bliver Paagældende derimod *vanemæssigt* ved med at konsumere omtrent *samme* Mængde væxtstimulerende, stærkt æggehvideholdige, Føde som tidligere, dengang de normale Væxt- og Reproduktions-Processer endnu lagde Beslag paa Overskuddet, ja saa er der ogsaa en til Vished grænsende Sandsynlighed for at denne Tilsidesættelse eller *Pervertering* af Føde-Instinktet, faar en fatal Afslutning. Om Udløsningen netop bliver ondartede Svulster, afhænger af de nævnte særlige Forhold; men en saadan eventuel Svulstdannelse maa i hvert Fald opfattes slet og ret som en *Væxt-Variant*.

Derfor ser vi jo ogsaa at der uforholdsmæssig ofte opstaar Svulster efter dybere gaaende operative Indgreb paa Forplantnings-Organerne, f. Ex. Borttagelse af Æggestokkene. Eller i Tilfælde af at disse Organer af en eller anden Grund er satte ud af Funktion, enten dette nu sker som en Følge af sygelige Tilstande, fordi der muligens foreligger en medfødt Defekt, eller fordi der maaske ligefrem mangler væsenlige Dele. Haaland, Ehrlich o. a. har desuden gjort den interessante Iagttagelse at *Svangerskabet* ofte har en stærk *hemmende* Indflydelse paa Svulsters Væxt. Ligeledes at Forsøg paa at indpode Kræft paa svangre Dyr, som Regel enten mislykkes eller kun fremkalder en yderst langsom Væxt.

Kastrerede Dyr har af samme Grund langt større Tilbøjelighed til ondartet Svulstdannelse end avledygtige Dyr. Af 200 Stykker Hornkvæg med maligne Svulster som undersøgtes af Sticker i Berlin, var ikke mindre end 100 kastrerede, og af 120 Heste var de 51 gildede.

Ondartet Væxt-Udløsning faar erfaringsmæssig størst Chance naar paagældende Individ tilhører en Slægt som i det Hele røber Disposition til Overvæxt. I saadanne, som oftest *robuste*, Slægter, er Sexualiteten stærkt udviklet, Menstrua-

tionen begynder noget tidligere og afsluttes lidt senere. Ogsaa *Frugtbarheden* er som oftest større end den sædvanlige.

Naar visse Slags Svulster som Livmoder- og Bryst-Kræft faktisk optræder før end andre, ligger dette i at disse Organer naaer deres Funktioners Kulmination og Afslutning allerede paa et forholdsvis tidligt Livstrin. Den almindelige Regel for Livmoder, Æggestokke og Bryst, er at Svulst-Tilbøjeligheden for deres Vedkommende viser sig *samtidigt* med at deres normale Virksomhed begynder at tage af. Den tidligere, her netop saa udpræget livlige, Virksomhed i Delene, afløses nu af forholdsvis Stilstand, og de *stødvide* Væxt-Nykker faar friere Bane under det saaledes opstaaede Interregnum.

De grove Forsyndelser i Paagældendes Levevis, som jo netop paa dette „pomeridiane“ Livs-Stadium giver Stødet til Udløsning af saamange andre „Sygdomme“ i Hjerte, Nyrer o. s. v. bringer her Forvirring og tilsidst Anarki i den ellers saa vidunderlig fint afstemte *Regulering* af Celledvæxt og Celleformerelse.

Nedenstaaende Tal viser f. Ex. Brystkræfts *relative* Hyp-pighed i de forskellige Alderklasser:

Mellem 25—30	0.831
— 30—35	3.933
— 35—40	8.783
— 40—45	12.311
— 45—50	18.006
— 50—55	16.161
— 55—60	8.368
— 60—65	9.696
— 65—70	9.181
— 70—75	4.983
— 75—80	3.923
— 80—85	3.824

100.000 (Nunn)

Man ser her hvorledes Bryst-Kræft-Tilbøjeligheden *relativt* set aftager allerede fra 50—55, altsaa paa det Tidspunkt hvor der begynder at falde mere permanent Ro over Delene.

Den forkerte Levevis som bringer Slingring og Standsning i Væxt-Reguleringen, er ikke, og kan naturligvis heller ikke være, den *dybest liggende* Grund til Svulstdannelse — som jo er af *konstitutionel* Natur. Men den er *den store Udløsnings Aarsag*, og som *saadan* tilstrækkel'ig til at Mikroberne f. Ex. Doyens meget omtalte „micrococcus neoformans“ *nu* kan tage Affære og forværre Tilstanden. Thi at Mikrober spiller en vis Rolle paa Sygdommens *senere* Stadier hvor de fremkalder den saakaldte *Kræft-Kakexi*, er utvivlsomt.

Naar en Kræftsvulst har naaet en vis Udvikling, forværres jo Patientens Almenbefindende efterhaanden i høj Grad. Ansigtets straagule Farve eller voxagtige Bleghed, falder strax i Øjnene; men der gaar ogsaa dybtgaaende Forstyrrelser for sig i den almindelige Ernæringstilstand, som tilsidst antager saadanne Dimensioner at Døden indtræder under fuldstændig Udmattelse (Asteni).

„Kræft-Kakexien“ opstaar naar Svulstvævet degenererer, ofte i en saadan Grad at det fuldkomment opløses. Opløsnings-Produkterne gaar over i Systemet, og i saa store Mængder at de ikke hurtigt nok kan elimineres bort eller uskadeliggøres. Derfor forgiftes Blodvæsken, og det er denne Forgiftning der bl. a. fremkalder Patientens underlige Hudfarve.

Der er dog næppe noget særlig mærkeligt ved disse Processer, som rimeligvis bestaar i visse Forandringer i Blodlegemerne. Og da de samme Symptomer kendes fra alvorlige anæmiske Tilstande, er der næppe nogen Anledning til af *den* Grund at paakalde specielle „Kræft-Toxiner“ til Forklaring af Reaktionen.

Følges Kræft og Ælde ad?

Af de ca. 700 Kræftdøde i København 1909 faldt kun en halv Snes Stykker paa alle Aargange inden 25, men ikke mindre end *Halvdelen* paa Aldersklasserne 45—65. *Sex af de syv Hundrede faldt paa alle Aldere efter 45!*

Dette er jo grumme mange, men det maa dog ikke overses at ogsaa de Sygdomme som ingen mere bestrider skylder

alvorlige Ernærings-Forstyrrelser deres Udløsning, — f. Ex. Bronchitis og Hjertesygdom — møder frem med tilnærmelsesvis lignende store Forholdstal og netop *indenfor samme Tidsrum!*

Spørgsmaalet er jo ikke om Kræft-Dødeligheden stiger med Aarene, men om denne Stignings *Forhold til den almindelige Dødelighed*. Vi har set at Brystkræft-Stigningen indtil 50—55 er meget betydelig sammenlignet med Dødeligheden af alle Aarsager; men saa tager denne Têten og vinder fra nu af bestandig mere Forspring for Kræft-Dødeligheden.

At Kræft-Kulminationen indtræder mindst en halv Snes Aar før hos Kvinderne end hos Mændene, stemmer med Forplantnings-Evnens tilsvarende tidlige Tilbagegang hos Kvinden. At Kræft tiltager *med Alderen* turde dog være en Misforstaaelse, som synes meget udbredt, ogsaa blandt Læger. Thi vel tager den stærkere fat end den almindelige Dødelighed indenfor et vist Tidsrum, *men den bliver ikke ved dermed*. Den foran anførte Statistik over kvindelig Brystkræft viser jo allerede Nedgang fra 55 og opefter.

Men ogsaa ad anden Vej kan Nedgangen konstateres. En engelsk Statistik over 1,087 indregistrerede *Hundredeaariges* Dødsarsager (1871—85) viser saaledes at kun 5 døde af Kræft, hvad der svarer til 1 af 217! Og i den Oversigt over meget gamle Individuers Sygdomme som Humphrey bragte tilveje, findes der *ingen* med Kræft blandt 202 paa over 90! Af 622 mellem 80 og 90 var der kun 14 kræftsye. *Af alle disse 824 Gamle døde saaledes kun 1.7* (eller 1 af 59) af Kræft.

Kræft er altsaa *ikke* en Alderdoms-Sygdom, Senilitet *forøger* ikke dens Udvikling, — noget der har den største Betydning for den Opfattelse af Sygdommens Opkomst og Karakter som fremsættes og begrundes i dette Skrift.

For Dyrenes Vedkommende gælder det samme. Blandt 134 Kræft-Hunde fandt Sticker i Berlin 1 ung, 107 udvoxne og kun 26 meget gamle Dyr.

Vildt og tæmmet i Forhold til Kræft

Under visse Forhold opstaar der Svulster hos *alle* mangelcellede Væsner, baade Planter og Dyr. Faktisk træffes den Art ureglementeret Væxt dog yderst sjældent hos Væsner der lever i Naturtilstand. Næsten uden Undtagelse finder man den kun hos *Husdyr*, hos Dyr der længe har levet i Fangenskab eller som i det Hele taget lever abnormt. Hos „Vilde“, baade Mennesker og Dyr, hører Svulster derimod til Sjældenhederne. Det er ogsaa værd at lægge Mærke til at denne ret udprægede Immunitet er tilstede hos alle *Aber*. Det er ligeledes karakteristisk at netop *Hunden* blandt alle Husdyr, hyppigst bukker under for Kræft.

Der er saamegen mere Grund til at fremhæve vildtlevende Dyr's Immunitet som det engelske „Kræft-Forsknings Fond“ i sin Beretning for 1905 hævder at Kræft optræder omtrent lige hyppigt hos Mennesker og Dyr — en Udtalelse som nødvendigvis maa vildlede.

Forskellen mellem Svulsters relative Hyppighed hos Mennesker og Dyr ligger sikkert i at langt færre Dyr end Mennesker er blevne „*domesticerede*“ d. v. s. underkastede visse nye, mer eller mindre *unaturlige*, Livskaar.

Hos *Husdyrene* er ondartede Svulster noget hyppigere end man tidligere mente. Blandt 47,362 Kreaturer som slagtedes i Glasgow i 1903, fandt Veterinær-Inspektøren 131 med Kræft — altsaa 3 paa 1000, svarede til 60 paa 1000 Englændere.

Hesten har ikke synderlig Tilbøjelighed til ondartet Svulstdannelse. Af 215.000 syge Heste i „*thierärztliche Hochschule*“ i Berlin var kun 103 eller 0.046 Procent Kræftsyge. Som foran nævnt optræder Kræft hyppigst hos Heste som er gildede.

Af alle Husdyr er som nævnt *Hunden* den mest kræftsyge. Ved Højskolen i Berlin (1886—94) fandt Frohner blandt 60,000 syge Hunde 2871 med Kræft — altsaa 2 paa hvert Hundrede. Af 1306 Hunde fandt Sticker 72 eller $5\frac{1}{2}$ Procent med Kræft. Kræft er altsaa endnu almindeligere hos Hunde end hos Mennesker! Og alle Kræftformer som findes hos os,

findes ogsaa hos Hunden. Saa at sige alle kræftsige Hunde er „Kæledyr“. Tre af fire tilhører Aldersklasserne fra 5—10 Aar. Under to Aar finder man næppe noget Tilfælde af Kræft hos Hunden. Brystet, Skindet og Anus er Sædet for 9 af 10 Svulster; derimod er Mavekræft, som jo er saa almindelig hos os, yderst sjælden hos dem.

Kommer vi nu til de *vildtlevende* Dyr, bliver Resultatet et ganske andet. Af de 2647 vilde Pattedyr som i Løbet af 5 Aar (1902—7) interneredes i New-Yorks Zoologiske Have, fandt man *ikke eet* Tilfælde af Svulstdannelse — skønt Formalet var at finde netop Kræft. De allerfleste af disse Dyr havde kun været kortere Tid i Fangenskab. Af de Dyr der døde i Haven, undersøgte 744 for Kræft med samme negative Resultat.

Og hvad der gælder om Svulster, gælder ogsaa om *Udviklings-Anomalier* (Deformiteter) i Almindelighed, som ogsaa er *yderst sjældne* hos Dyr der lever i Naturtilstand. Dette kan ikke være et tilfældigt Sammentræf, eftersom saadanne ufuldkomne eller ufærdige Dannelser — deforme eller malforme Dele — jo som nævnt er almindelige Udgangspunkter for Svulstdannelse.

Den Forskel mellem Svulsternes Optræden hos de to *Køn* som vi ser hos Mennesker, finder man *ikke* hos Husdyrene. Deraf tør vi maaske slutte at Kvindernes større Tilbøjelighed til Kræft — *som forøvrigt nu er i Færd med at udjævnes* — *ikke* ligger i selve *Kønnet*, men skyldes Forskel i *Livskaar* og *Levevis*, en Modsætning som jo var langt mere fremtrædende inden den enorme Tilstrømning til Byerne tog Fart i det 19. Aarhundredes sidste Halvdel. Allerede nu er den saa meget ringere at man kan forudse dens Forsvinden. Nutidens Liv i store Byer medfører i det Hele adskilligt mindre *legemligt* Slid og *rigeligere* daglig Tilførsel af Føde end tidligere. Men denne „Urbanisering“ \circ : *Forvandlingen af Landboer til Byboer*, har som rimeligt er, sat dybere Mærke paa Mændenes end paa Kvindernes *Levevis*. Derfor udjævnes ogsaa efterhaanden den tidligere saa udprægede Forskel i Kræft-Hyppighed mellem de to *Køn*. Nedenstaaende Tavle illustrerer Udjævnings Gang i Løbet af det sidste Halvaarhundrede. Medens

Stigningen hos begge Køn er meget betydelig, fører Kvinderne endnu an, men Kræfthyppighedens Tilvæxt hos Mændene er *langt større*.

	Mænd	Kvinder	Forholdet
1851— 60	195	434	1—2.2
61— 70	244	523	1—2.1
71— 80	315	622	1—1.9
81— 90	430	739	1—1.7
91—1900	597	903	1—1.5
1901—1905	723	997	1—1.3

(Offic. engelsk Statistik.)

Da Kvinder jo bliver ældre end Mænd, er Forskellen i Virkeligheden endnu mindre end disse Tal viser. Ja det varer næppe ret mange Aar inden Forholdet er det *omvendte*, saa at *Mændene* fører an, saaledes som det faktisk allerede er Tilfældet i Avstralien, paa Ny-Zeeland o. a. Steder.

At vilde Folkeslag — ligesom vilde Dyr — er saa at sige *immune* mod Kræft, synes at være et ubestrideligt Faktum. Overalt hvor man har foretaget Undersøgelser med det Formaal for Øje at skaffe Oplysninger derom, er man kommen til samme Resultat. De engelske „Reports on Cancer in British Colonies 1905“ giver saaledes gode Oplysninger om Forholdet. Hverken blandt Sydhavs-Øernes eller Avstraliens og Ny Zeelands indfødte Befolkning kendes Kræft. Derimod raser *Tuberkulosen* blandt den Snes Tusinde Stakler som endnu er tilovers dér. Paa Queensland lykkedes det ikke Dr. Roth at finde noget Kræft-Tilfælde i *10 Aar!* Ogsaa paa Fiji-Øerne møder man næsten den samme Immunitet overfor Sygdommen. Noget lignende gælder Ny-Guinea, Borneo, Java, Sumatra o. s. v.

Der er saaledes en tydelig Analogi tilstede mellem Dyrets og Menneskets Forhold til Kræft-Sygdommen. Hos begge ser vi den optræde sammen med *Domesticeringen* d. v. s. Forvandlingen fra Naturtilstand til Tæmning, fra Vilddyr til Husdyr, fra Angst til Tryghed, fra en Tilværelse med kraftig legemlig Bevægelse og ret sparsomme Føde-Resourcer til et regelbun-

dent, indendørs og forholdsvis farefrit Liv med regelmæssig, rigelig — *altfor rigelig!* — Kost.

Den fysiologiske Omkalfatring som gaar for sig i saadanne til *velnærede, lade Husdyr* og do. *stillesiddende Hjemmemennesker*, omdannede Naturvæsner, fører Forstyrrelser af Stofskiftet med sig, som i Almindelighed udløses som Arthritisme, Hjertesygdom, Aareforkalkning o. s. v., men som hos særligt anlagte Individuer bliver til de snart ligesaa almindelige Former af *stødvis Væxt*, som populært kaldes „Gevæxter“.

Til Forstaaelsen af Kræftens stærke Tilvæxt i Nutids-Samfundene, er det nødvendigt at dette Forhold belyses nærmere.

III.

Befolknings-Forskydningens Betydning

I mit Skrift „Angst og Sygdom“ inddelte jeg, for Oversigtens Skyld og for at kunne markere Sygdommenes forskellige Karakter og Oprindelse før og nu, Samfundets historiske Livsløb i to Hoved-Afsnit: *Angst-Tiden* og *Trygheds-Perioden*. Jeg paaviste at Trygheden, som jo er af ret frisk Dato, ligesom de Sygdomme, der fulgte i dens Køl vand, først opstod da Garantierne mod ydre Vold, mod Pest, Sot, Ild og Sværd, havde naaet en vis Soliditet, og da *Stigningen i den almindelige Velstand* samtidig tog Fart. Denne Konstellation indtraadte egenlig først ved Midten af forrige Aarhundrede.

Fra halvt civiliserede Tilstande og uregelmæssigt, ofte mangelfuldt, ernærede Væsner, kommer vi til bestandig mere ordnede, men dog endnu ret utrygge, Forhold, hvor Pluraliteten af den ikke talrige Befolkning levede stærkt spredt over hele Landet. Mændene førte i Almindelighed, tvungne af Nødvendighed, et forholdsvis virksomt Friluftsliv, medens Forplejningen til daglig var tarvelig i Sammenligning med hvad der *nu* foretages, leveres og konsumeres.

Det er *Industrialiseringens* sejrige Fremgang, særlig den

Fase som karakteriseres ved Dampens almindelige Benyttelse som Drivkraft, der markerer Overgangen. *Urbaniseringen* \circ : den mægtige Forskydning af Befolkningen fra Land til By, og Velstandens fænomenalt hurtige Stigning indenfor samme begrænsede Tidsrum, er Hoved-Aarsagerne til den *Mangel paa Ro* og *Ligevægt* indenfor Legemets Stofskifte-Processer, som de fleste af vore sygelige Tilbøjeligheders Udløsning faktisk skyldes.

Det 19. Aarhundrede var i mange Henseender epokegørende, men det vil dog for Eftertiden fortrinsvis staa som Urbaniseringens \circ : *de store Befolknings-Forskydningers Aarhundrede*.

Indtil det 19. Aarhundredes Midte levede den ganske overvejende Del af Danmarks Befolkning siden umindelige Tider paa Landet. Grunden var den simple at Samfundets Velfærd saa at sige *afhang* af Kornets Væxt paa Marken. Men hvor stærkt og pludseligt kom Forandringen ikke! Medens de *fire Femtedele* af hele Befolkningen boede paa Landet i 1855, lever omtrent *Halvdelen* nu i Byerne. Og denne Forskydning koncentrerer sig næsten helt indenfor *den sidste Menneskealder* altsaa fra 1870; ja i den Grad at næsten *hele* Befolknings-Tilvæksten i Danmark i det sidste Tiaar af forrige Aarhundrede, falder paa Byerne — nemlig en kvart Million mod kun 45.000 fra Landdistrikterne. Det vil altsaa sige at 84 Procent af hele *Befolknings-Tilvæksten* kommer paa Byerne!

I de stærkt industridrivende Lande er Forskydningen naturligvis endnu større, i England f. Ex. ligefrem enorm. De 9 Millioner Mennesker som udgjorde Landets Befolkning i 1801 var fordelte saaledes at henimod 7 Millioner levede paa Landet. Hundrede Aar efter, i 1901, var Befolkningen steget til $32\frac{1}{2}$ Millioner, deraf kun de 8 paa Landet! I 1801 var der i England 61 Byer med godt og vel 2 Mill.; i 1851 580 Byer med $6\frac{1}{4}$ Mill. Indbyggere d. v. s. en Tredjedel af hele Englands Befolkning. *Kun 20 Aar efter*, i 1871, var Byernes Antal steget til 938 med 14 Mill., og i 1901 boede ikke *en Fjerdedel* af hele Befolkningen udenfor Byerne!

Om *alle* fremskredne Lande, smaa og store, gælder noget

lignende: I Løbet af et forbavsende kort Spand af Tid har Existens-Betingelserne for hele den store Masse af Befolkningen forandret sig i den Grad at Racen aldrig har kendt noget lignende. Hundreder af Millioner Mennesker er i Løbet af en Tredjedel Aarhundrede blevne omplantede fra Land til By, o: til Forhold hvor *Livsbetingelserne* var vidt forskellige fra før.

*

*

*

Det ligger derfor i Virkeligheden snublende nær at henhøre den her omhandlede *Væxt-Disharmoni* (Kræft) til denne enestaaende Venden op og ned paa de intimeste Livs-Processer. Forandringer som under ordinære Forhold tager Aarhundreder, gik jo her for sig i to eller tre Tiaar! Hvorledes kunde dette andet end fremkalde saadanne degenerative Forandringer som bevislig nedsætter den ret betydelige naturlige Modstandsevne mod alskens morbid Indvirkning og Omprægning, som Vævene faktisk er i Besiddelse af under mere normale Forhold?

Intet er nemlig erfaringsmæssigt i den Grad istand til at ryste *Ligevægten* hos den levende Organismes *Bygnings-Elementer*, som netop pludselige og dybt virkende Omskiftelser af det omgivende Milieu. De Organismer der kommer levende fra saa indgribende Forandringer, bliver erfaringsmæssigt mere „plastiske“, det vil sige langt mere tilbøjelige til *stødvide Afvigelser fra Normen for Væxt og Udvikling* — altsaa til *Svulstdannelse*.

Velstands-Stigningens Betydning for Kræftens Udvikling

Den sidste Halvdel af det 19. Aarhundrede er den store Mærkepæl i Danmarks *økonomiske Livs-Historie*. Fra at være et Land med en forarmet Befolkning og en forgældet Statskasse, gik Landet i Løbet af et forholdsvis kort Spand af Tid over til almindelig og solid Velstand. Hovedkilden til vor nuværende Velstand, Landbruget, stod jo paa et yderst lavt Trin, og Industrien førte et unaturligt Drivhusliv under

et kunstigt Beskyttelses-System. Handelen var ringe og kom kun en mindre Kreds tilgode. For godt 100 Aar siden var National-Formuen og Landets Indkomster latterlig smaa i Sammenligning med nu, og for den Sags Skyld ogsaa i Sammenligning med *Datidens* Forhold i England, Frankrig, Holland og flere Lande. De Beløb der udrededes i Skat var grumme smaa tiltrods for at Staten pressede Citronen til sidste Draabe.

Men saa begynder en hidtil ukendt Velstand at brede sig over hele Landet. Det er dog først efter 1848, men især *efter 1870*, altsaa for ikke stort mere end en Menneskealder siden, at Opsvinget tager en næsten svimlende Fart. „Angivet i store Træk kan man sige at Nationalformuen blev fordoblet fra 1848 til 64, og *endnu en Gang* fordoblet fra 1864—85, saa at den nu er næsten 7 a 8 Gange saa stor som ved Aarhundredets Begyndelse.“

Saaledes skrev Falbe-Hansen og Scharling allerede i 1885, altsaa for et kvart Aarhundrede siden og Udviklingen fortsatte sig efter den Tid med samme Styrke og i ganske samme Spor.

Den Form for Velstand som i særlig Grad gør sig gældende som *almindelig* Aarsag til den stærke Udbredelse af den her omhandlede Sygdom, er imidlertid ikke saa meget de store Ophobninger af Guld paa forholdsvis *faa* Hænder som vi er Vidne til i nogle Lande. I England f. Ex. findes der jo Formuer saa kolossale at Danmark synes „et lidet fattigt Land“ i Sammenligning dermed. Men dette er Sagens Avers, thi klods op ad denne Rigdom og Luxus, som vi ikke har noget Sidestykke til, trives en Fattigdom og en Nød som er næsten ligesaa ukendte hos os, og som man maa se med egne Øjne for at fatte.

Det er derimod den over et helt Lands Befolkning nogenlunde *jævnt fordelte Velstand*, som det i denne Forbindelse kommer an paa. Det ringe Antal Rigmænd kompenseres af den *forholdsvis* lidet udbredte Pauperisme. Og dette Forhold er karakteristisk for enkelte Lande, *ganske særlig for Danmark*. I sit store Værk „The Industries and Wealth of Nations“, skriver Mulhall: „Pr. Hovede af Befolkningen er Velstands-Forholdstallet i Danmark for Tiden *højere* end i nogen anden af

de evropæiske Fastlands-Stater — Frankrig undtagen“. Tingen er at begge disse Lande er *stykkede* ud i Hundreder af Tusinder Landejendomme, medens store Dele af England er paa ganske faa Hænder.

Det er en historisk Kendsgerning, at et materielt Opsving alle Vegne kendetegnes ved *Overmaal af Mad og Drikke*. Og vi kan vist rolig sige at der i den sidste Menneskealder er blevet „spist“ godt her i Landet. Troels Lund har utvivlsomt Ret i at dette ogsaa har været Tilfældet længere tilbage i Tiden, og at det i det 16. Aarhundrede vakte Udlændingenes ublandede Forbavselse „at Sjællænderne aad og drak som Svin.“ Vor Appetit er og bliver altsaa uden Overdrivelse verdenskendt. I en etymologisk Ordbog har jeg fundet den Oplysning at Betegnelsen *Gormand* ∴ Grovæder eller Ædedolk („Gourmet“ er Feinschmecker) formentlig kan udledes af Navnet paa en *dansk Konge!* Hvadenten dette er rigtigt eller ej, er det lige rammende.

Holder vi os imidlertid til det vi, som fødtes omkring Midten af forrige Aarhundrede, *selv* har oplevet og kan tale om af Erfaring, maa det vedgaas at der i det sidste halve Sekel er foregaaet en forbavsende Udvikling paa Mad-Området i dette Land*).

I mine unge Dage kendte man saaledes i den højere Middelstand kun *to* Maaltider, Frokost og Middag. Om Morgenen fik man en Kop The eller Kaffe med en „Krydder“, om Aftenen omtrent det samme. Intet er fordelagtigere for Organismen og for Stofskiftets rolige normale Forløb end netop denne *Antydning* af Føde om Morgenen. I de angelsaxiske Lande

*) Allerede i „Angst“ pointerede jeg Betydningen af vor National-Last for den Retning Stofskifte-Forstyrrelserne fortrinsvis tager hos os: „Har vi virkelig som Troels Lund paaviser, her i Landet havt et saa uhyre „Madbjerg“ *samtidig* med at man i de store Lande sugede paa Lappen?“ Dette Spørgsmaals Løsning har selvfølgelig den største Betydning; thi det siger sig selv at en saa enorm Forskel i Forplejningen maatte sætte dybe Spor i *Sundheds-Tilstanden* og i *Dødeligheds-Statistiken*, og medføre en væsentlig Forskel mellem Forholdet hjemme og ude.

kæmper fremskredne Læger derfor ogsaa for at afskaffe den solide engelske „breakfast“ — Dr. Deweys „No breakfast plan“ trænger mere og mere igennem. Men hvad gjorde vi herhjemme andet end lidt efter lidt at indsmugle den *engelske Uvane!* Mangfoldige Læger anbefalede tankeløst de „trætte“ og „nervøse“, som oftest *overmattede* Medlemmer af de Familier de tilsaa, en Ret Havregrød med Sukker og Mælk, Æg etc. strax efter at de kommer ud af Sengen. Dette første Maaltid efterfølges saa, kun *et Par Timer* efter — altsaa endnu medens deres tungt arbejdende Fordøjelses-Maskine baxer med dette første Maaltid — af det næste og større, den gammeldags solide Frokost!

Og som om dette ikke var tilstrækkeligt, har man i de senere Aar i København indført *et helt nyt Mellem-Maaltid*, den engelske „5 o'clock tea“, som her tillands, altsaa under ret forskellige Forhold med Middag Kl. 5—6 — indtages Kl. 3—4, og som foruden af The, bestaar af ristet Brød med Smør og Marmelade, Kager o. s. v. Altsaa den samme tankeløse Overfodring nok en Gang!

Har Paagældende været i Teateret el. Lign. indtages Dagens *femte(!)* Maaltid i Form af Smørrebrød med Kød og Ost, Kager o. s. v.!

At Forbruget af Fødemidler og disses Kvalitet er steget uafbrudt i det nævnte Tidsrum, er altsaa givet. Statistisk Bureau har desværre ikke været i Stand til at give Oplysninger om Stigningen af Kød-Forbruget pr. Individ — som sikkert er meget stor, selv om den næppe kommer op til Englands, hvor Kød-Forbruget nu har naaet det utroligt store Gennemsnits-Tal 130 Pund aarlig pr. Individ (Mænd, Kvinder og Børn) — *det dobbelte* af hvad der forbrugtes for 100 Aar siden! Blandt de *bedre stillede* beregnes tilmed Kødforbruget til mellem 2 og 3 Hundrede Pund pr. Individ!

Hos os har man til Gengæld faaet et meget betydeligt Supplement af den *kraftigste Kost* saasom Mælk, Fløde, Smør, Ost, Fjerkræ, Fisk o. s. v. *Levefoden* er faktisk steget stærkt næsten over hele Linjen, og den Tid er forlængst forbi da danske Bønder „ikke forstod sig paa Agurkesalat!“ Man er

stærkt uenig om hvorvidt Landbruget betaler sig saaledes som det for Tiden drives her i Landet. Et synes dog sikkert nemlig at der maa være Hul i Kassen et eller andet Sted, hvorigennem Pengene løber ud. Skulde Forklaringen mon ikke være den at *Levefoden* efterhaanden er bleven for kostbar? Vi lever saaledes ikke blot økonomisk men ogsaa *fysiologisk* over Evne!

Kun for enkelte Fødemidler kan Bureauet oplyse om Stigningen i Forbruget, f. Ex. *Sukker*, som jo forøvrigt plejer at være en ganske god Prøvesten for en Befolknings Velstand. England, som derfor ogsaa staar som den største Forbruger, henter alt sit Sukker udefra, medens *Ungarn*, som er et af de Lande hvorfra der exporteres store Mængder Sukker til England, ikke bruger halvt saameget deraf selv! Danmark kommer derimod ind som en smuk Nr. 2, hvor det tidligere var ret langt nede i Rækken.

Og i dette samme Tidsrum, hvor altsaa den daglige Føde tilmaaltes i saa rigelig en Mængde som ingensinde før, har et af Hoved-Problemerne været at kunne udføre alt muligt Arbejde med mindst mulig Anvendelse af *Haand- og Muskel-Kraft!*

Disse to Ting i Forening: det for store Føde-Forbrug *sammen* med den forholdsvis ringe rent *legemlige* Virksomhed, har utvivlsomt havt stor Indflydelse paa de anomale Væxt-Fænomeners Optræden og saaledes ogsaa paa den stærkt tiltagende Kræft-Dødelighed i de sidste Tiaar.

IV.

Konsekvenser

Hvis nu disse to Nutids-Fænomener: de stærke og pludselige Befolknings-Forskydninger, i Forening med den ligesaa pludselige og stærke Stigning i den almindelige Velstand —

hører til Kræftens vigtigste *udløsende Aarsager*, saa maa Konsekvenserne deraf blive:

at Kræft udbredte sig stærkt og tilsyndeladende ustandseligt i den sidste Menneskealder;

at Kræft-Dødeligheden er størst i ledende, eller i mere *velhavende Samfund*;

at de Lande hvor den *økonomiske Udvikling* og *Industrialiseringen* er længst tilbage — hvor Nøjsomhed derfor hører til de Dyder Nødvendigheden dikterer — leverer tilsvarende smaa Kræft-Kontingenter;

at de fattige, resp. rige Landsdele, Distrikter, Byer og Bydele indenfor samme Stat og Samfund eller Storby, har en nogenlunde tilsvarende ringere eller større Kræft-Dødelighed;

at Emigranter fra Europa, Afrika og Østasien til de forenede Stater, Australien o. s. v., er *mere* tilbøjelige til Kræft end baade deres tidligere og nye Landsmænd;

at Tilvæksten for Mændenes Vedkommende efterhaanden bliver større end Kvindernes, saa at den tidligere saa udprægede Forskel mellem Kønnenes Kræft-Dødelighed gradvis udjævnes;

at Kræftens *stærke Fremgang* indenfor de Bedrestilledes Kredse svarer til *Tuberkulosens Tilbagegang* sammesteds. Og at omvendt de fattige Distrikters Kræft-Dødelighed er forholdsvis *mindre* end deres Tuberkulose-Dødelighed;

at Smitte-Overførelse — i Ordets sædvanlige Betydning — er *udelukket* for Kræftens Vedkommende;

at der i visse Slægter findes medførte *Anlæg* til Overvæxt saasom Deformiteter *pr. excessum* — sex Fingre etc. — *Tvillingfødsler* og *ondartede Nydannelser* (Kræft).

*

*

*

Viser det sig nu at alt dette stemmer, tør man vel nok mene at den foreliggende Udredning af Kræftens Oprindelse, *dens Natur* og *Udløsnings-Aarsager*, paa den Maade har faaet en ret solid Underbygning.

Forinden vi lader *Kendsgerningerne* og *Tallene* rykke

frem, er nogle almindelige Betragtninger over Kræftens Stilling som Sygdom, i Forhold til andre Sygdomme, ikke afvejen.

Hvad nu først dens kraftige Opblussen angaar, gælder Says Ord: *Finder Døden en af de gamle Porte stænget, aabner den en ny*. Epidemiernes Ophør og den stærke Nedgang indenfor de zymotiske Sygdomme, blev Signalet til at de saakaldte „Ernærings-Sygdomme“ \circ : de som skyldes en *forkert Levevis* — tog Fart som ingensinde før —. Mod de egenlige Sygdomme, „Fortids-Sygdommene“, enten *fødes* man med større eller mindre Uimodtagelighed (Immunitet), eller ogsaa lykkes det at *blive immun*, hvis man da ikke forinden bukker under for Sygdommens Voldsomhed.

Imod *Ernærings-Sygdomme* eksisterer der derimod ingen anden Immunitet end den som det lykkes Paagældende *selv* at tilvejebringe gennem *en fornuftig Levevis*. Man kan paa den Maade *væbne* Organer og Væv mod Følgerne af al Slags *Æggelse* eller „Reitze“, som det hedder paa Tysk.

Overfor Skarlagensfeber nytter det ikke at man er immun f. Ex. overfor Kopper. Derimod kan man ved at ernære Legemets Væv saa fuldkomment som muligt, væbne sig mod saagodtsom *alle* „Nutids-Sygdomme“.

Er man modstandsdygtig f. Ex. mod Sukkersyge og Brights Nyre-Sygdom, er man det *ogsaa* mod Mavesaar eller Blindtarmsbetændelse. Er man rustet mod Gigt og Nyregrus, er man det *ogsaa* mod Bronchit, Hjertesygdom — og *Kræft!*

Formodentlig vil ingen nu mere undervurdere den Betydning for Kræftens Udvikling som Ernæringen eller bedre: *hele vor Levevis* kan og maa have. Paa Forhaand var det derfor sandsynligt at Stigningen i Udbredelsen af de *andre* Ernærings-Sygdomme, en Stigning som vistnok ingen vil benægte, *ogsaa* maatte gælde Kræft. Naar saa tilmed de *Tal* som hentes allevegne fra, højt forkynder Kræft-Dødelighedens uafbrudte, stærke Tilvæxt, synes Forsøgene paa at *bortforklare Stigningen*, mildest talt underlige.

Jeg mindes her Beretningen om de Skibbrudne som prajede det første Fartøj, de fik i Sigte, med Bøn om en Slurk Vand. Fyld Spandene! var det lakoniske Svar de fik.

De var nemlig uden at lægge Mærke dertil drevne ind i Amazonflodens Munding.

Se dig om! fristes man til at tilraabe den der endnu ikke kan se hvor frygteligt Kræften breder sig i alle Kultur-Samfundene og særligt i Danmark.

Kræftens Tilvæxt i Nutiden

Selv om Kræft først nu træder saa stærkt i Forgrunden at den *paatvinger* sig hele den civiliserede Verdens Opmærksomhed, er dens Herkomst antik nok. „Papyros Ebers“, som formentlig ikke er mindre end 3500 Aar gammelt, skænker „ondartede og andre Svulster“ en kort Omtale.

De figurerer ogsaa i Hippokrates' Skrifter, som jo blev til for c. 2400 Aar siden. I hans „Aforismer“, som indeholder en ret detailleret Oversigt over de særlige Sygdomme som karakteriserer de enkelte Livs-Afsnit, omtales Kræft dog *ikke* — noget der i Forbindelse med den paafaldende Forbigaaelse af Sygdommen ogsaa andetsteds, tyder paa at den har været alt andet end almindelig udbredt.

For Middelalderens Vedkommende er vor Kundskab om Kræftens Udbredelse naturligvis ikke paalidelig, men alt taler dog for at dens Optræden var langt sjældnere end nu.

En ret enestaaende lille Statistik over Kræft-Dødeligheden igennem det 19. Aarh. i den svenske By Fellingsbro, er meddelt af Dr. Ekblom (i *Hygiea* 1902). Jævnføres Gennemsnittet for Aarhundredets første og sidste Tiaar, ser man at Kræft-Dødeligheden i det mellemliggende Tidsrum er steget fra 2 til 118 paa hvert 1000 levende Mennesker!

Fra omtrent samme Periode giver nedenstaaende Tal, hentede fra „de skotske Enkers Livsforsikrings-Fond“, et godt Billede af Kræftens Fremgang:

	Procent af den totale Dødelighed.
1815—44	0.93
1845—58	1.79
1859—66	3.00

	Procent af den totale Dødelighed.
1867—73	4.56
1874—80	4.93
1881—87	5.44
1888—94	6.88

I *Danmark* er Kræft-Statistikken udenfor *København* og *Provinsbyerne* som nævnt mangelfuld. I *København* er Forholdet saaledes at der siden 1882 døde af Kræft:

	Gennemsnitlig aarlig.				
1882—1886	337	el. 1 af c. 18	Dødsf. af alle	Aarsager	
1887—1891	393	- 1 - c. 17	—	—	—
1892—1896	438	- 1 - c. 16	—	—	—
1897—1901	512	- 1 - c. 14	—	—	—
1902—1906	616	- 1 - c. 11	—	—	—
1907—1909	700	- 1 - c. 9	—	—	—
1910.....	771	- 1 - c. 8	—	—	—

I de sidste 42 Aar er *Københavns* Indbyggertal voxet $2\frac{2}{3}$ Gange, Kræft-Dødeligheden $5\frac{1}{3}$ Gange!

I *Provinsbyerne* er Dødeligheden noget mindre, men Tilvæxt-Forholdet nærmest som i *Hovedstaden*.

I *England* (og *Wales*) er Tallene fra 1840 til 1905:

I 1840 1 til 5646 lev. Mennesker	el. 1 af 129 Dødsf. af alle Sygd.
- 1850 1 - 3579 -	— - 1 - 74 — —
- 1870 1 - 2361 -	— - 1 - 54 — —
- 1890 1 - 1480 -	— - 1 - 28 — —
- 1900 1 - 1207 -	— - 1 - 22 — —
- 1905 1 - 1131 -	— - 1 - 17 — —

Med andre Tal: Kræft-Dødeligheden i *England* steg til mere end det 6 dobbelte samtidig med at *Befolkningen* fordoblede sig!

I *Sverrig* hvor det almindelige Dødeligheds-Forholdstal er lavt (16), og hvor *Tuberkulose-Dødeligheden* er lavere end i de fleste Lande og i stadig Nedgang, steg Kræft-Dødeligheden

fra 8 (i 1875—79) til 9.7 (i 95—99), og naaede 10.2 i 1900. Mændene har bidraget stærkest til Forøgelsen. I 1875 var der *dobbelt* saamange svenske kræftsyrge *Kvinder* som Mænd. Tredivte Aar efter (i 1905) var Forholdet 138 til 100 (Individer over 20 Aar)!

Statistikken for *Paris* (Dr. Bertillon) viser en Stigning fra 8.4 i 1865 til 9.4 i 1890 og til 12.0 i 1900.

Ogsaa i *Holland* har Kræft-Dødeligheden været i stærk Stigning. I 1867—79 var den 4.9; i 1884—88, 6.6; i 1900, 9.3; i 1903, 9.9; i 1905, 10.1. I *Amsterdam* steg den fra 3.8 i 1891 til 11.2 i 1905.

I *Italien* som jo i det Hele er et forholdsvis fattigt Land, er Kræften sjældnere end andetsteds. Men ogsaa dér møder man Stigningen, fra 2.1 i 1880 til 5.8 i 1905. Italienerens *Kødf*forbrug er formodentlig et af de mindste i Europa — kun 23 Pund pr. Individ i 1895!

I de økonomisk bedst stillede Landsdele, Toscana og Lombardiet, naaer Kræft-Procenten saa højt som 8, medens Calabrien kun figurerer med 3, Sardinien endog med 1.9! Florens har 14, Rom 8, Neapel 5.6.

Det er næppe nødvendigt at gaa *alle* Kulturlandenes Kræft-Statistik igennem i Enkelthederne — vi naaer væsentlig samme Resultat: En hurtig og uforholdsmæssig stærk Stigning af Kræft-Dødeligheden.

I *Tyskland* hvor den i 1872 var 5.9, naaede den 7.1 i 1900. Samtidig gik Tuberkulose-Dødeligheden 40 Procent ned!

De mere velhavende *sydtyske* Stater fører an hvad Kræft angaar, *Baden* med 10.1, *Bayern* kommer ligeefter (fra 5.6 i 1880 til 9.8 i 1900). I *Saxen* voksede den fra 6.9 i 1876—85 til 9.5 i 1900, medens Svindsot gik ned fra 23.1 til 19. I *Stuttgart* gik Kræft-Dødeligheden op fra 7.6 (i 1891) til 12.7 (i 1900).

I Modsætning til de sydtyske Stater, staar det forholdsvis fattige *Preussen* med 6.0 (i 1905), hvad der dog er *det dobbelte* af for 20 Aar siden! Svindsot gik ned fra 36 (i 1851) til 15.1 (i 1901). Sindssyge er derimod i stærk Stigning.

Meget karakteristisk er *Slesvig-Holstens* Plads som Top-

figur (7.6) — sikkert fordi *Levefoden* der er væsenlig den samme som i Danmark! *Kiel* gaar ogsaa i Spidsen for alle preussiske Byer!

I *Hamburg* gik Kræft fra 7.1 (i 1872) op til 9.7 (i 1898). Samtidig gik Svindsot fra 34 ned til 19.4. Ogsaa den almindelige Dødelighed aftog stærkt medens Kræften steg.

At Kræft-Dødeligheden er lavest i de fattige Provinser *Posen*, *Øst-* og *Vest-Preussen* og *Schlesien*, resp. 4.4, 5.4, 5.0, og 5.4, stemmer med den her begrundede Opfattelse af Sygdommen.

I *Østrig* steg den fra 3.7 i 1880 til 7.0 i 1900. I *Wien*, den store Tuberkulose-By, steg den noget mindre, nemlig fra 10.7 i 1875 til 12.1 i 1900. I det forholdsvis fattige *Ungarn*, hvor Kræft-Dødeligheden endnu er forholdsvis lav nemlig 7, var den kun 2.6 i 1897. Ungarns Svindsot-Dødelighed er til Gengæld den største i hele Europa.

I *de forenede Stater* og i *Australien* møder vi lignende store Stigninger. I det sidste Land, hvor *Mænd* overalt for Tiden angribes *hyppigere* end *Kvinder*, er Kræft-Dødeligheden i Løbet af 30 Aar (fra 1870 til 1900) steget fra 2.6 til 5.9 (*Mænd*) og fra 2.8 til 5.5 (*Kvinder*).

Paa 10.000 Levende dør der aarlig af Kræft i:

Sveits	(1907)	12.5
Danmark	(1907)	12.2
Frankrig	(1906)	10.0
Sverrig	(1890—98)	10.0
Holland	(1903)	10.0
Norge	(1906)	9.7
England	(1907)	9.1
Tyskland	(1907)	7.5
Østrig	(1905)	7.5
Ungarn	(1904)	7.0
Irland	(1907)	6.1
Belgien	(1907)	6.0
Italien	(1906)	6.0
Spanien	(1903)	4.4
Portugal	(1904)	2.4

Disse Tal har dog en højst forskellig *Værdi*, og kan i det Hele ikke gøre Fordring paa at være mere end blot tilnærmelsesvis rigtige. De er saaledes ikke nær *høje* nok! Ved Sektion viser det sig nemlig at ikke mindre end en *Fjerdedel* af alle Tilfældene undgaar klinisk Observation!

Kræftens geografiske Fordeling falder saaledes i det Hele og Store sammen med de særlige sociale og økonomiske Forhold paa Stedet. Er den store Befolkning *fattig*, og derfor nøjsom af Nødvendighed, er Kræft-Dødeligheden ringe. Ja, man kan opstille den Regel at i Samfund hvor de dyreste Fødestoffer — som jo ogsaa er de mest *væxtstimulerende* — konsumeres stærkest, der voxer Svulsterne bedst.

Et Land som *Irland* har derfor kun halv saa megen Kræft som Danmark, og den Tilvæxt i Sygdommen, som jo faktisk findes i alle civiliserede Stater, gaar ikke dér i Presto-Tempo som hos os. Der er som bekendt mere udbredt Fattigdom i Irland end i nogen anden Del af Storbritannien. I Irland tager derfor heller ikke *Tuberkulosen* af som i det øvrige Rige. Ja, den udviste faktisk en mindre *Tilvæxt* i Slutningen af forrige Aarhundrede.

*

*

*

Man har fremsat Indvendinger mod Betydningen af disse Tal. Den Indvending man altid møder frem med hvor der er Tale om Sygdom, er at man tidligere tog hyppigere Fejl af Sygdommen, man „stillede en fejl Diagnose“. Det holder dog næppe Stik her, hvor man staar overfor en Sygdom som i det Mindste paa sit *senere* Stadium ikke er særlig vanskelig at fastslaa. Det er imidlertid rimeligt at der er indløbet en Del Fejl, og formodentlig ogsaa flere end nu; men til Gengæld henregnedes vistnok lige op til 180 fibroide Svulster, „Polyster“, „Lupus“, „Aktinomykosis“ o. s. v. ret hyppigt til Kræft. Saa dette faktiske Plus gaar vel omtrent op imod det supponerede Minus.

Som afgørende Bevis for at der tidligere herskede Usikkerhed m. H. t. Diagnosen, anføres at Stigningen i Virkelig-

heden *kun* gælder for de *vanskeligst* tilgængelige Steder, Mavesækken f. Ex., som jo nu lettere kan undersøges med vore forbedrede tekniske Hjælpemidler X-Straaler etc. Dette stemmer dog ikke med Erfaringen. En officiel engelsk Statistik som er affattet med dette Moment for Øje, og derfor analyserer et Udvalg af Kræftdøde for de to Aargange 1868 og 1888, ser saaledes ud:

Paa 100 kræftdøde Mænd.			Paa 100 kræftdøde Kvinder.		
	1868	1888		1868	1888
Maven.....	35.3	24.0	Livmoder.....	38.0	31.4
Leveren.....	12.0	14.9	Bryst.....	24,2	18.3
Tungen & Munden	8.0	7.2	Mave.....	11.9	11.9
Rectum.....	7.8	8.9	Lever&Galdeblære	6.4	12.7
Ansigtet.....	6.3	3.2	Rectum.....	3.7	4.8
Tarm (-+ Rectum)	4.0	6.6	Tarm (-+ Rectum)	2.1	5.3
Ellers.....	26.6	35.2	Ellers.....	13.7	15.6
	100.0	100.0		100.0	100.0

Mavekræft viser altsaa faktisk en *ringere* Stigning end de andre! I England var i 1868 Dødeligheds-Forholdstallet for Mavekræft 283.68 (Mænd) og 193.45 (Kvinder) paa hver Million over 35 Aar. I 1888 var Tallene stegne til 346.15 og 277.75. Stigningen i de 20 Aar var altsaa resp. 22 og 40 Procent. Men i det samme Tidsrum steg Kræft-Dødeligheden i *det Hele* med 50 Procent!

Man maa desuden lægge Mærke til det betydningsfulde Faktum at den voxende Kræft-Dødelighed finder Sted i *alle* Landsdele — den indskrænker sig ikke til enkelte Lokalteter. De Steder som før havde den højeste, den ringeste og den gennemsnitlige Kræft-Dødelighed, har den ogsaa nu, skønt Kræft-Dødeligheden er steget *overalt*.

Et andet, almindeligt benyttet, Argument mod Stigningens Veritabilitet, er at da Børne-Dødeligheden faktisk er adskilligt mindre nu end tidligere, naaer der flere Individuer ind i „Kræftalderen“. Dette stemmer dog ikke med det virkelige Forhold. Thi vel er det *gennemsnitlige* Dødeligheds-Forholds-

tal i den sidste Menneskealder sunket ikke mindre end 8—10 Aar, *men rigtignok kun for Individder under 40!* Naar der i mine unge Dage f. Ex. døde 17 i de Femtiaariges Klasse, dør der for Tiden ikke mindre end 20 for hvert Tusinde. Og imedens der dengang kun døde 70 i de Syvtiaariges Klasse, dør der nu 82!

Nej vi kommer til at se den frygtelige Sandhed i Øjnene at Kræft breder sig stærkt og tilsyneladende ustandseligt, og at der ingensomhelst Udsigt er til at den vil aftage *saalænge Livet vedbliver at forme sig som nu*. Det vil sige det samme som: saalænge Pluraliteten nærer den ulyksalige Tro at trykke Kaar og Overflod af Fødemidler, nødvendigvis maa medføre et dagligt Overmaal af væxtstimulerende Føde.

Bortset fra det solide Bolværk som rejser sig saasnt man af *eget Initiativ* tager Skeen i en anden Haand, øjner jeg kun een Mulighed for en Standsning af Kræftens Fremskridt. Nemlig at den, formodenlig dog ikke varige, økonomiske Forlegenhed som jo øjensynlig truer os, vil være istand til at *fremtvinge* den Levemaade som for de Flestes Vedkommende synes uforenelig med stærk økonomisk *Fremgang*.

Jeg har flere Lidelsesfæller i Kongeborgen end blandt Betlerne.

Sydenham.

Hvor trives Kræft bedst?

Et af de — dog mest tilsyneladende — gaadefulde Momenter ved Kræft, er Tilstedeværelsen af saakaldte „Kræftzoner“ i visse Dele af et Land eller en By, indenfor hvilke Sygdommen optræder hyppigere end i andre Landsdele eller Bydele. Har man opmærksomt fulgt den foreliggende Udredning af Sygdommens Aarsager, vækker det dog hverken større eller mindre Forbavselse end f. Ex. det Faktum at Tuberkulose-Dødeligheden i Ungarn er den tredobbelte af Danmarks.

Eller at Kræft-Dødeligheden i København er den dobbelte af Buda-Pests.

Overalt hvor Tuberkulosen tager kraftigt fat, er der rigelig med Slid, men smaat baade med Bolig og Ernæring. Hvor Kræften flourerer stærkest er der Mangel paa kraftigt legemligt Arbejde eller dagligt Overmaal af væxtstimulerende Føde.

Det vil faa stor Betydning om vi i dette Land, som jo er et saa udpræget Kræftland, kan gøre Rede for Aarsagerne til Sygdommens forskellige Udbredelse i de enkelte Dele af Landet. Desværre er, som nævnt, den danske Kræft-Statistik — udenfor København og de andre Byer — yderst mangelfuld. Takket være vor agrariske Regerings fortsatte Uvillighed til at indføre *Læge-Ligsyn* paa Landet, eksisterer der ingen officiel *Dødeligheds-Statistik* udenfor Byerne! Den „Kræft-Komite“ som dannede sig i 1907, og som paa Grundlag af en Del omhyggeligt indsamlet Materiale udgav en Beretning i 1909, kom til det Resultat at *Danmark er det Land hvor Kræft er stærkest udbredt!* Vi ved jo fra den officielle Statistik at Københavns *Kræft-Dødelighed* rager op over alle andre *Hovedstæders*. Derimod *ikke* — som Cancer-Komiteen udtaler — op over „alle andre europæiske Byer“. Dette er dog Gud ske Lov ikke Tilfældet! Hvad mener man f. Ex. om Geneva og Rouen med 180 mod vore 153 — som rigtignok nu (i 1910) er blevne til 170.

Komiteens Undersøgelser bekræfter hvad man jo allerede vidste, nemlig at visse Amter, f. Ex. Sorø og Aarhus, opviser en adskillig højere Kræft-Procent end f. Ex. Aalborg og Vejle Amt, og at de fynske Amter er noget mindre belastede end de sjællandske. Aarsagen hertil forsøgte Komiteen at finde i Jordbunds-Forholdene paa Stedet. Kræftforskeren Behla, som er en af den forøvrigt ganske ubekendte Kræft-Parasits ivrigste Venner, forsøgte i sin Tid at knytte et Slags Baand mellem Kræft og Malariaen, en Sygdom som jo faktisk hersker i *sumpede Egne*.

Det viser sig dog at være umuligt at faa dette til at stemme her i Landet. Til at begynde med havde Behla mange Meningsfæller, som efterhaanden alle falder fra. Scott undersøgte saaledes Forholdene i Grevskabet Essex, som gennemgaaende er

et fladt og sumpet Land, og som derfor ogsaa tidligere var et sandt Udrugnings-Sted for Malariaen. Ikke destomindre er Kræft-Procenten dér *lavere* end den gennemsnitlige for England, og hvad der taler endnu tydeligere mod Jordbundens Indflydelse: Procenten er — tilfældigvis — lavest paa de *usundeste* Steder!

Hvis den *danske* Komite vil lade foretage Undersøgelser om de paagældende Egenes *Tuberkulose-Dødelighed*, deres *almindelige Dødelighed* og om de *epidemiske Sygdommes Udbredelse*, finder man formodentlig at disse som Regel staar i omvendt Forhold til Kræft-Procenten. De resp. Befolkningers *økonomiske* Forhold maa naturligvis, ligesom de *sociale Forhold i det Hele*, ogsaa tages med i Betragtning.

Som Exempel paa hvor frugtbringende en saadan systematisk foretaget Undersøgelse kan være, behøver vi heldigvis ikke at søge langt bort. Tager vi f. Ex. to Kvarterer af København, et bedre og et daarligere stillet, og jævnfører deres hygiejniske Forhold med deres Kræft-Tal, faar vi et nyt Syn paa Arten af den Jordbund hvori Kræften trives.

1909.	København	Hele Staden	Sundby-Kvarteret	Vold-Kvarteret
Befolkningen		450,000	36,000	42,000
Beboelsestæthed paa 100 m ² Etage-Areal		4,6	6,5	3,6
Døde paa 1000 Indb.		14,5*)	12,7	11,1
Epid. Sygd. Døde p. 1000 Indv.		2,7	3,2	1,9
Kræftdøde		688	32	61
Lungesvindst-Døde		593	64	34

Eller vi kan tage en fremmed By f. Ex. *Bristol* med dens blandede Befolkning, den velhavende Forstad Clifton og den fattige Bydel St. Philip. Stiller vi Skemaet op som for de københavnske Kvarterer, faar vi ganske lignende Resultater:

*) I hele Byens Dødelighed er indbefattede de udenbyes Hjemme-hørende, som er døde paa Byens Hospitaler.

	Bristol	Clifton	St. Philip (Arbejder Kvarter)
Hele Befolkningen	338,895	44,435	48,986
Alle Dødsfald	4,822	494	711
Dødeligheds-Procenten	142	111	145
Kræftdøde	281	46	38
Kræft-Dødeligheds Procent	83	103	77
Lunge-Svindst-Dødelighed	366	29	55
” ” ” Procent.	103	65	110

Dette er unægtelig Tal som fortæller en Del om det vi her søger. Se blot Forskellen mellem den høje Kræft-Procent og den lave almindelige Dødeligheds- og Tuberkulose-Procent i de velhavende og sundere Bykvarterer i de to Byer, og se saa det ganske modsatte Forhold hos de daarligere stillede og mindre sundt indstillede Befolkninger i Sundby- og St. Philip-Kvartererne! Kræft er saaledes ingenlunde en Sygdom der mangler *Distinktion*. *Fyrstehusene* — f. Ex. det engelske og det tyske — er mere hjem søgte end *Fattighusene*. Ogsaa i Fængslerne — hvor Tuberkulosen huserer og den almindelige Dødelighed er meget stor — er ondartede Svulster *sjældnere* end udenfor!

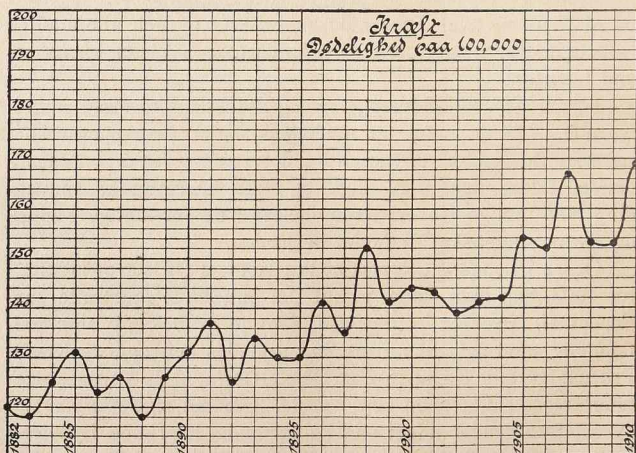
Fordelene ved Undersøgelser og Statistik som disse er indlysende. Thi da hele det medicinsk-statistiske Apparat som sættes i Bevægelse, er væsentlig det samme for *alle* Paagældende, falder den sædvanlige og ikke uberettigede Indvendning mod mulige Uoverensstemmelser i de forskellige Landes og Byers statistiske Methode, til Jorden.

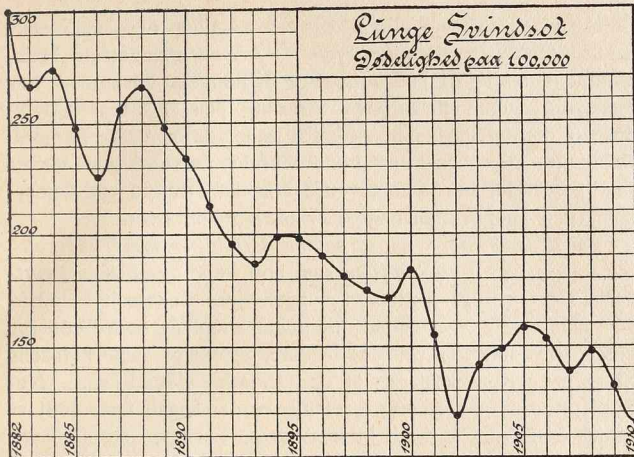
Ogsaa i *Londons* „Report of the Medical Officer of Health“ for 1903, kan man finde en hel Del oplysende Materiale ang. Forholdet. Bydelen *Hampstead*, som jo er bekendt som ualmindelig sund og velhavende, har saaledes den *højeste* Kræft-Procent af alle Kæmpebyens Dele. Derimod er dens Lunge-tuberkulose-Dødelighed den *laveste*. Om det rige *Marylebone* og *Chelsea* gælder noget ganske lignende, hvorimod Bydelene *Holborn*, *Shoreditch*, *Finsbury*, *Bethnal-Green* og *Stepney* har

den *højeste* Tuberkulose-Dødelighed, sammen med en *meget* moderat Kræft-Procent.

England frembyder i det hele et ganske fortræffeligt Felt for Kræft-Forskning. Ikke blot fordi det synes som om baade Kræft-Stigningen og Tuberkulose-Nedgangen begyndte tidligere dér end andetsteds. Men særlig fordi Statistiken er ualmindelig fyldig og paalidelig. Den er desuden foretaget efter samme Plan i en længere Aarrække.

Det bør her nævnes at man i den *svenske* Statistik for 1906 forsøgte at dele Befolkningen i to store Klasser — en mere bemidlet og en mindre bemidlet, i den første 357.000 i den anden 840.000 Individuer (Mænd over 25 Aar). Kræft-Tallene blev 273 og 448, hvad der svarer til Forholdstallene 76 og 50 paa 100.000 Levende. *I Sverrig er Kræft altsaa langt mere udbredt i de bedst stillede Klasser end i de ubemidlede Befolknings-Lag.*

I 1910 steg Kræft-Dødeligheden i København til 771, den højeste man hidtil har kendt. Samtidig faldt Lunge-Svindsot-Dødeligheden til 525, den laveste man hidtil har kendt!

Kræft og Tuberkulose

Deres Antagonisme og Slægtskabs-Forhold.

Overalt i Verden kommer man nu mere og mere paa det Rene med at Nedgangen i Tuberkulosen intet har at gøre med Oprettelsen af „Nationalforeninger“ og Folke-Sanatorier end-sige Tuberkulose-Kongresser. Den er simpelthen en direkte Følge af bedre hygieiniske Forhold, bedre Boliger og Føde — kort sagt af de forholdsvis trygge og gode Tider. Men netop den samme Tryghed befordre Kræftens Udbredelse! Ja, meget taler for at adskillige af os som paa et tidligere Livs-Stadium slap for Tuberkler eller rigtigere: slap med Skrækken, ender som Bytte for Kræft. En ikke saa ganske ringe Del af den stærke Kræft-Stigning maa utvivlsomt skrives netop paa den Konto.

Den virkelige Fare.

Meget af det som ellers „ægger“ Sygdom, og ganske særlig *tuberkuløse* Sygdomme, frem — Armod, mangelfuld Føde, Sammenstuvning og andre daarlige hygieiniske Forhold — har øjensynlig ingen tilsvarende Virkning paa Kræftens Udvikling; ja den trives aabenbart bedst under de *modsatte* Forhold. Derfor er den ogsaa en hundredefold værre Svøbe for et stærkt udviklet jævnt velhavende Nutids-Samfund end Tuberkulosen — noget man næppe er bleven klar over.

Thi ligesaa vist — og af samme Grund — som Tuberkulosen maa aftage i et Samfund som vort, maa ogsaa Kræft fortsætte sin Opgang! Enten vi bygger flere Sanatorie-Paladser eller benytter de bestaaende til noget andet og bedre end for Tiden, Resultatet bliver det samme, eftersom Tuberkulosens Aftagen er Konsekvensen af den *Retning* Udviklingen, „Nutids-Kulturen“ tager. Og foreløbig er der ingen Grund til at antage at denne Kurs vil blive ændret. Forinden det *Bolværk* kan rejses som straks vil standse Kræftens Udbredelse, maa derfor den gængse Opfattelse af de to Sygdomme ændres og deres resp. Antagonisme og Berøringspunkter, klares.

Det er af største Betydning at denne Opfattelse af Tuberkulosens Nedgang og Kræftens Opgang som Konsekvenser af tryggere og bedre Kaar, trænger igennem. Den er sikkert et af de mest forbløffende Resultater som Studiet af vital Statistik kan opvise, og den kaster et kraftigt Strejflys henover *Aarsagerne* til Kræftens mærkelig hurtige Tilvæxt, en Stigning som nogle Steder har været endnu livligere end Tuberkulosens samtidige Nedgang.

Den engelske Statistik over de to Sygdommes Udvikling siden 1851, ser saaledes ud:

	1851 -60	1861 -70	1871 -80	1881 -90	1891 -1900
Kræft	317	384	468	589	754
Lunge-Tuberkulose	2676	2475	2116	1724	1391
Anden Slags Tuberkulose	807	765	747	696	619

Det vejer naturligvis til at den *Sigtning* eller „Selektion“, som gaar for sig m. H. t. Tuberkulose, *ikke* gælder for Kræft. I hvert nyt Slægtled fødes der nogle flere Individder der er mer eller mindre *uimodtagelige* for Tuberkulose. Ikke mindre end det halve Antal Svindsot-Dødsfald finder jo Sted *inden* 30. Adskillige af disse Individder har altsaa endnu ikke stiftet Familie. *Derimod er næsten alle Kræft-Patienter naaede udover den forplantningsdygtigste Alder!*

For København er Forholdet:

Dødsfald i 1909 af	0-15	15-25	25-45	45-65	over65	Ialt
Lunge Svindsot	29	92	275*)	164	33	593
Kræft	4	8	91	322*)	263	688

Studiet af Patienternes Slægts-Historie viser at et paa-faldende stort Antal Kræftsyege er *overlevende Medlemmer af tuberkuløse Slægter*. Det er utvivlsomt denne Slægts-Disposition som giver visse Medlemmer deres særlige Tilbøjelighed til ondartede Nydannelser.

Ved første Blik er det maaske lidt svært at forlige denne Konklusion med det tilsyneladende *robuste Helbred* som karakteriserer Kræft-Patienter *inden* Svulstens Optræden. Det er dog kun en tilsyneladende Uoverensstemmelse; thi det hænder — og tilmed hyppigt — at *overlevende* Medlemmer af Svindsot-Slægter — *ogsaa* de der ikke faar Kræft — udmærker sig baade ved Robusthed og Levedygtighed. Selv indenfor den enkelte tuberkuløse *Familie*, finder der saaledes en formelig Selektion eller et Kvalitetsvalg Sted.

Goethe er vel nok det berømteste Exempel. Alle hans

*) I 1910 er Lunge-Svindsot-Dødeligheden i København lavere end nogensinde, nemlig kun 525. Da Kræft-Dødeligheden *samtidig* er steget fra 688 til 771, ser de to ovenfor markerede Tal nu noget anderledes ud: Lungesvindsot-Tallet er mindre, Kræft-Tallet større.

Søskende døde tidligt, undtagen Cornelia, som var arvelig „belastet“ og døde i Barselseng. Goethe selv havde nogle Gange „Blodstyrtninger“, som det dengang kaldtes σ : Lungeblødninger. Men han rettede sig helt, og var som bekendt robust og levedygtig. Defekten optræder imidlertid paany hos Afkommet: alle Børnene døde tidligt med Undtagelse af en Søn som begik Selvmord.

„Obsolete“ eller afdankede tuberkuløse Læsioner, siges ogsaa at være særdeles hyppige Ledsagere af Kræft, langt hyppigere end af nogen anden Sygdom.*) Kræft-Udløsningen følger i saa Fald *efter*, eller *koinciderer med*, Tuberkel-Helingen. Tager man de to Sygdommes universelle Udbredelse med i Betragtning, er deres *samtidige* og *aktive* Optræden yderst sjælden. Der er altsaa en tydelig *Antagonisme* tilstede — hvad der dog ikke betyder at de udelukker hinanden, men kun at *aktive* tuberkuløse Processer træffes langt sjældnere hos kræftsye end hos kræftfri Individier.

Som paavist optræder Kræft jo ogsaa fortrinsvis dér hvor Tuberkulosen optræder sparsomst — og omvendt. Desuden er Lungen kun undtagelsesvis Sædet for Kræft, og Mavesæk, Lever, Livmoder og Bryst gaar ogsaa forholdsvis fri for Tuberkler. Af Riffels nyttige og paalidelige Tabeller kan man uddrage:

1. at Svindsot og Kræft hvis *ydre* Optræden er saa yderst forskellig, i Virkeligheden er knyttede nærmere sammen end man almindelig antager.

2. at Kræft *saagodtsom udelukkende* rekruteres fra Svindsot-Slægter.

3. at det ofte sker at en af flere Søskende faar Kræft, medens en anden faar Svindsot. De er ligesom forskellige Sider eller Facetter paa samme almindelig udbredte Defekt.

4. at Kræftdøde som oftest har haft flere *tidligt afdøde*

*) Her tales ikke om *mikroskopiske* Fund, men *kun* om større, tydelige — makroskopiske — Læsioner. Thi som bl. a. *Naegeli* har konstateret, kan *mikroskopiske* tuberkuløse Læsioner paa-vises hos næsten *alle* Mennesker efter Døden!

Søskende — et næsten ubedrageligt Tegn paa at man staar overfor en Svindsot-Slægt.

5. at den udbredte Antagelse at *Børn* af kræftsyrge Forældre meget hyppig dør af Kræft, er *forkert*. Sandsynligheden for Tuberkulose er derimod langt større.

6. at naar Kræft optræder hos et Medlem af en tuberkuløst disponeret Slægt, er der Sandsynlighed for at hans (eller hendes) *Afkoms* Sundhed bliver gennemsnitlig *bedre* end hans (hendes) og hans Søskendes*).

Kræft-Smitte. Kræft-Huse. Kræft-Ægteskaber

Kræftens *Smitte-Evne* er et Spørgsmaal som altid har interesseret Publikum, men som blandt Læger næppe mere finder mange Tilhængere. Mange Kirurger har jo uden Resultat forsøgt at indpode Kræft paa sig selv; og utalte do. har uden Risiko, trods Snitsaar og Afskrabninger af Hændernes Hud, opereret paa Kræftsvulster. Mangfoldige Sygeplejersker har Aar ud Aar ind *udelukkende* færdedes blandt Kræftlidende uden derfor nogensinde at paadrage sig Sygdommen.

Symonds har foretaget systematiske Undersøgelser i den gamle engelske By Bath, som synes afgørende for Spørgsmaalet om Existensen af saakaldte „Kræfthuse“. Byen, som har c. 50.000 Indb., og hvis Svindsot-Dødelighed er lav og aftagende, egner sig særlig til Kræft-Studier. Befolkningen er nemlig meget stabil og bestaar for en stor Del af velstillede Familier der lever af „deres Midler“. Der er faktisk flere Velstaaende i Forhold til Byens Størrelse end i nogen anden engelsk By. Sundheds-Tilstanden er ogsaa fortræffelig, og Infektions-Sygdomme sparsomme — *kun Kræft er i Tilvæxt*.

Symonds undersøgte Forholdene i 1212 Huse hvor der i Løbet af 32 Aar var forefaldne 1319 Kræft-Dødsfald. I

*) *Riffel*: 1. Mitteil. über die Erbllichkeit und Infektiosität d. Schwindsucht 1892. — 2. Weitere pathog. Studien ü. Schwindsucht und Krebs 1901. — 3. Schwindsucht und Krebs im Lichte vergleichend-statistische-genealogischer Forschung 1905.

1111 Huse forefaldt der i den Tid kun eet, i 95 Huse to, og i 6 Huse tre, Kræft-Dødsfald. Disse Tal stemmer saa at sige nøjagtig med de mathematisk beregnede Sandsynligheds-Tal, saa at der altsaa i „Kræft-Byen“ Bath *ikke* findes „Kræft-Huse“.

Man har anvendt samme grundige Undersøgelser-Methode paa andre Byer f. Ex. Cambridge, og med samme negative Resultat. „Kræft-Huse“ er øjensynlig et Fantasi-Produkt!

Det kan derfor umuligt være de indvundne *Erfaringer* som holder Liv i Antagelsen om Kræftens Smitte-Evne. Thi disse gaar i det Hele og Store i decideret negativ Retning. Det er derimod „den bakteriologiske Habitus“, som nutildags sætter sit Stempel paa snartsagt al vor Daarlighed, til liden Baade for Undersøgelserne af mange Sygdomme, og først og fremmest af Kræftens Oprindelse eller *Ætiologi*. Det er faktisk kun enkelte Forskere som endnu bestandig *belemres* af bakteriologiske Tvangsforestillinger om Existensen af en Kræft-Mikrob, og som derfor *vil* opgive Troen paa Kræft-Smitte. (Se Efterskriften!)

Det er svært at fatte hvorledes de faar denne Antagelse til at passe med det Faktum at Kræft praktisk set ikke kendes under det 25de Aar — altsaa netop i de Aar hvori Infektions-Sygdomme tager kraftigst fat! Og hvorledes vil man faa Smitte-Theorien til at stemme med den Kendsgerning at Kræft kun optræder omtrent *halvt* saa hyppig i Københavns Sundby-Kvarter som i Voldkvarteret? Sammenstuvningen af Beboerne i Sundby er jo omtrent den *dobbelte*, ligesom epidemiske Sygdomme og Lunge-Svindot er *dobbelt* saa *udbredte dér* som i Voldkvarteret!

Der er i denne Forbindelse et enkelt hidtil uopklaret Fænomen som jeg mener at netop den her fremsatte Opfattelse af Kræftens Udløsning forklarer. Det er den saakaldte *cancer à deux*, hvorved man forstaar at *begge* Ægtefæller dør af Kræft. Ved en saa udbredt Sygdom er det givet at disse Tilfælde *maa* indtræde; men Spørgsmaalet er: hvorofte? Riffels ganske vist ikke store Kræft-Materiale viser at der paa 1915 Ægteskaber kom 8 Kræft-Forbindelser — hvad der er formeget efter Beregningen. Med andre Tal betyder dette at

paa 12 Ægteskaber hvor *en* af Parterne var kræftsyg, kom der 1 hvor *begge* var det.

Dette er jo ikke overvældende, *men Overskridelsen er tilstede*, og den stemmer vistnok nogenlunde med Undersøgelser andetsteds, saa vi kommer ikke udenom den. I alle Tilfældene drejede det sig om Mave-, Lever- og Tarm-Kræft, saa at *direkte* — materiel — Overførelse udelukkes. Meget taler for at Forklaringen maa søges i begge Ægtefællers ensartede og lige forkerte Levevis.

Det er jo kun naturligt at den samme, eller dog en lignende Forskel, gør sig gældende i mindre som i større Kredse. Naar Kræft f. Eks. i det velhavende *Normandies* Smaabyer figurerer med formidable Tal som 40.0, 36.3 o. s. v., medens den kun optræder halvt saa sjældent i det fattige *Bretagne*; eller naar den i Bristols *St. Pauls*-Kvarter og Københavns *Sundby*-Kvarter er paafaldende mindre end i de mere velhavende Bydele, saa maa *den enkelte Husstand* ogsaa til en vis Grad indtage en Særstilling. Vi maa derfor herefter have et Supplement til de nøgne Tal, som kan belyse de særlige *social*e og *økonomiske Forhold*, Livskaar og Levevis, inden vi tør indlade os paa saa subtile Sager som Smitte og Arvelighed i de foreliggende Tilfælde af „cancer à deux“.

Emigration og Kræft

Saafremt en pludselig, dybtgaaende Skiften af Milieu med tilsvarende Forandring af Levevis, Føde, Motion o. s. v., bidrager til Væxt-Anomalier som Kræft, kan dette jo ikke være svært at konstatere paa en Tid hvor Millioner Mennesker skifter ikke blot Land men *Verdensdel*, og kommer til at leve under Forhold som er vidt forskellige fra Fødelandets.

Saa vel i Australien som i de forenede Stater har vi ypperlig Lejlighed til at kontrollere dette Forhold. I Australien var ved dette Aarhundredes Begyndelse Kræft-Dødeligheden 57.3. Af dette samlede Antal kom der 40.2 paa britiske og andre fremmed-fødte Individuer, men kun 17.1 paa de i Australien fødte Hvide. Regner man korrektere, altsaa kun med Per-

soner paa over 35, bliver Forholds-Tallet for *hele* Kræft-Dødeligheden 195.3, hvoraf de *Fremmede* alene faar 137.1 paa deres Kappel! Og man lægge Mærke til at om alle disse Fremmede — ligegyldigt til hvilken Nationalitet de hører — gælder det at deres Kræft-Dødelighed er større end Hjemlandets, for Franskmand 37.5, Østrigere 30.0, Skandinaver 28.9, Tyskere 28.2 svarende til Englændernes 20.3 og til de i Australien fødtes 2.2. Om Kineserne gælder det samme.

Vi tør saaledes konstatere at pludselige og stærke Forandringer af Milieu og Levevis — per se — hører til Kræftens vigtigste Udløsnings-Aarsager.

Den skotsk-fødte Læge G. Macdonald mener at Forskellen især skyldes Emigranternes Graadighed efter Kød: „meat for breakfast, lunch, dinner, tea & supper. Just like the porridge-pot in Scotland!“

I de forenede Stater møder vi væsenlig samme mærkelige Forskel. Dr. F. L. Hoffmann som har gjort Sagen til Genstand for omhyggelige Undersøgelser, har udarbejdet nedestaaende Oversigt. Paa 100.000 af Befolkningen:

Alder	Indfødte hvide Mennesker	Polakker (Jøder) meget fattige	Tyskere	Irlændere	Italienerne, fattige
45—64 . .	153,3	92,3	238,6	232,2	119,4
65 og over .	374,9	263,5	561,5	479,9	392,7

I *Kina* er Kræft ifølge Dr. Brunets Meddelelser i 1905, meget sjælden. Befolkningen er altfor fattig til at leve af andet end den allertarveligste Planteføde. Men i de forenede Stater, hvor der ifølge Mandtalslisten 1900 levede 48.505 Kinesere (næsten alle voxne Mandfolk), var disse Gules Kræft-Dødelighed 49 af 100.000 eller 1 til 40 af alle Dødsarsager. For den hvide Befolkning var den 66 (for Mænd 50).

Neger-slaverne i Nordamerikas sydlige Stater, som i deres afrikanske Hjemland var saa godt som immune mod Kræft,

kom snart med, selv om de langtfra kunde hamle op med deres hvide Herrer i Henseende til Svulster. Først *efter* Slaveriets Ophævelse steg Kræft-Dødeligheden stærkt. Fra forholdsvis Immunitet er disse amerikanske Negere nu naaede til omtrent samme Kræft-Hyppighed som deres hvide Landsmænd. Dette Resultat maa tilskrives den pludselige og stærke Forandring i deres Levevis og den rigeligere Kost i Forbindelse med mindre strængt legemligt Arbejde.

Heller ikke *Indianerne* i Nord-Amerika undgik deres Skæbne ved stadig Berøring med og Paavirkning af de Hvide. Tidligere havde de jo hverken Heste eller Bøsser, saa Jagten paa de rapfodede Bøfler — hvis Kød udgjorde deres væsentligste Føde — var yderst besværlig. Smalhans hørte derfor til Dagens Orden.

Der kan saaledes ingen Tvivl være om at Cellevævet \circ : den organiske Jordbund, formelig *præpareres* til den Væxt-Variant, de Nydannelser som vi kalder Kræft, gennem *Domesticering* \circ : Overgangen fra Natur- til Kultur-Liv, eller blot ved *Omplantningen* til et forskelligt Milieu i Forbindelse med større og pludselige *Forandringer af Levevis*.

Kræft-Slægters Levedygtighed og Frugtbarhed

At paaafaldende mange Medlemmer af Kræft-Slægter bliver gamle, er vistnok et uomstødeligt Faktum. *Roger Williams* har saaledes samlet en Alders-Statistik over Bryst-Kræft-Dødes Forældre. Blandt 112 Fædre var der ikke mindre end 14 som blev 80, hvad der altsaa svarer til 1250 paa 10.000 Mennesker (imod den gennemsnitlige Proportion: 463 til 10.000).

Af 103 Mødre var der endogsaa 17 som blev 80, svarende til 1650 paa 10.000 (imod det gennemsnitlige 682 til 10.000).

To af disse 215 afdøde Forældre blev 95 Aar, hvad der æquivalerer 93 paa 10.000 (imod det gennemsnitlige Tal 21 paa 10,000).

Ligestrax synes disse Tal at staa i en vis Modstrid med hvad der foran blev sagt om tuberkuløse Anlæg hos Kræft-

Dødes Slægtninge. Men man maa huske at de Slægter der her tales om, er usædvanlig *frugtbare*. Undersøger man Hundreदारiges eller meget Gamles Familie-Historie, viser det sig at uforholdsmæssig mange — 20 Procent for Hunkønnets Vedkommende — er *overlevende* Medlemmer af *Svindso*-Slægter. Den særlige Konstitution som Tuberkulose er knyttet til, er altsaa ingenlunde uforenelig med Levedygtighed.

Critzmann har paavist at *Tvillingfødsler* er hyppigere i Kræft-Slægter, og Riffels Tabeller viser at der hos ikke mindre end *73 af 100* Tvillingers Ophav kan paavises Svindsot (67 %) og Kræft (6 %)!

Han meddeler desuden nedenstaaende Slægts Sygehistorie, hvor de Medlemmer af Slægten der *ikke* var Tvillinger døde af Kræft:

Moderen døde af Brystkræft efter at have født Tvillinger (A) og en Datter (B) der døde af Svindsot.

Begge Tvillinger døde kræftfri. En af dem havde en Datter (A') som døde af Brystkræft, og hendes Barn (A'') døde af Mavekræft.

A'' fik en Datter (C) som døde af Mavekræft, og et Tvillingpar (D og E), som var kræftfri og blev gamle.

Tvilling D fik 3 Børn af hvilke en Datter døde af Mave- og Ovarie-Kræft, en anden Datter af Mave-Kræft. Denne sidste fik en Søn som døde af Kræft i Testis, og en Datter som var ilive og rask paa det Tidspunkt Meddeleeren saa hende. Hun var Moder til to Par Tvillinger, som syntes sunde.

Tvilling E døde barnløs.

Som det foran paavistes er der Analogi mellem abnorme Former for *Overvæxt* og *Svulstdannelse*. I den Forbindelse har et af Galton meddelt Tilfælde Interesse. Det drejer sig om en Familie hvor *Tvillingfødsler* var almindelige og hvor der *vexledes* mellem Tvillinger og lokal Væxt *per excessum*. „Fødtes der kun ét Barn, havde det bestandig 6 Fingre og 6 Tæer, medens Tvillingerne altid var velskabte.“

Vi staar i begge disse Slægter overfor en *konstitutionel Tilbøjelighed* til Overvæxt, som faar forskellige Ud-

slag, enten som Tvillingfødsler, som Anomali *per excessum* eller som Kræft.

Roger Williams tilføjer spydigt: „Det fremgaar heraf at de Pathologer hvis Horisont ikke gaar ud over Celler og Mikrober, maa have overset *Hoved-Faktoren* i Kræft-Problemet, nemlig *Anlægget*“ (Prædispositionen).*)

Næsten alle vore Sygdomme skyldes, eller udløses af, forkert Ernæring.

Russel H. Chittenden.

V.

Bolværket mod Kræft

Det er saaledes et Faktum som unægtelig giver adskilligt at tænke over, at idetmindste to af Dødens Hovedporte for Tiden vikarierer for hinanden! Er der Trængsel i Kræft-Porten, er Trafiken saameget mindre gennem Svindsot-Porten og flere af de mindre benyttede Udgange til Dødsriget.

Heldigvis er man dog ikke berettiget til deraf at slutte at Tilvæksten i de Kræftdødes Antal skulde være den *uundgaaelige Konsekvens* af Svindsot-Dødelighedens Aftagen. Ja, holdt man vedvarende fast ved den indtil fornylig saa almindelige Behandling af Tuberkulose: *legemlig Uvirksomhed* i Forbindelse med Overfyldning, saa vilde Udsigterne for Fremtiden ganske vist ikke være af de bedste. Thi vi ser jo hvorledes de Tuberkuløse efter Hjemsendelsen fra Sanatoriet, *rent vanemæssigt* bliver ved med at indtage et Overmaal af Føde, og at de desuden paavirker Venner og Slægt i *samme* Retning. Da det nu netop er fra *Svindsot-Slægter* at de Kræftsyge udgaar, er det rimeligt at denne fatale „Kur“ har udløst en Masse Kræft-Anlæg i de sidste Tiaar.

Man tør altsaa gaa ud fra at de *umiddelbare* Følger vil ophøre samtidig med at Behandlings-Maaden herefter under-

*) The natural history of cancer. London 1908.

gaar Forandring. Vanskeligere bliver det at modarbejde de indirekte Virkninger af den Impuls som Samfundene, og ikke mindst det lille jævnt-velhavende danske Samfund, allerede har faaet og som har bidraget sit til de store Overdrivelser paa Madomraadet som omtaltes Side 34.

Uheldigvis kludres der endnu bestandig med Ernærings-Spørgsmaalet saa Folk snart véd hverken ud eller ind. En „stor“ Avtoritet giver en Række Forskrifter om *hvad* og *hvormeget* man skal spise, samtidigt med at en anden, ligesaa stor do. opstiller et helt andet Skema. Følgen er bleven at de Fleste spiser med en halvdaarlig Samvittighed — hvad der afgjort bekommer dem meget slet! Ustandseligt diskuteres der om hvad der er „sundt“ eller „usundt“. Sandheden er at *Intet* af hvad der henregnes til Føde er *sundt* for *Alle* og til *enhver Tid*; og at *Intet* er *usundt* for *Alle* eller til *enhver Tid*.

Eet synes man dog efterhaanden at være bleven enig om, nemlig at saa godt som alle der har Raad dertil, til daglig spiser for meget, og ganske særlig for megen *væxt-stimulerende* æggehvidestofholdig Føde.

Hvad og *hvormeget* hver især af os skal spise — ja det kan ingen Læge, ingen Forsker, ikke det viseste Hovede i Verden afgøre. Hvad der fra videnskabeligt Hold tidligere forkyndtes derom, var enten ravgalt eller ogsaa gjaldt det kun et imaginært „Gennemsnitsmenneske“ som ingen har set eller nogensinde faar at se. Ligesom de Væsner der er lavede af Menneskekrop og Fiskehale kun lever i Æventyrets Verden, lever *Gennemsnits-Mennesket* udelukkende i Statistikens. Enhver maa dog kunne fatte at den 50-aarige skal have andet og mindre end den 20-aarige, at Brolæggeren ikke skal have det samme som Tænkeren, at den der vejer 170 Pund trænger til noget mere Æggehvidestof for at vedligeholde Vævenes Organ-Æggehvide end den der kun vejer 115 Pund o. s. v. o. s. v.

„Hvad og hvormeget“ er derfor et ganske *individuet* Anliggende, hvis Afgørelse vi helt og holdent maa overlade til Føde-Instinktet d. v. s. det *fødeskelnende* Instinkt i Forbindelse med den *ægte* Appetit. Hvergang man videnskabeligt søgte

at smutte udenom disse to, kom man galt afsted. Den berømte, for kort Tid siden afdøde, Fysiolog Carl Voit, som docerede at det voxne Arbejdsmands menneske behøver henimod *et kvart Pund Æggehvidestof daglig*, gjorde derved utalte Tusinder Medmennesker ubodelig Skade. Thi den Jordbund som i en Aarrække gødes med 120 Gram *væxtstimulerende Føde* (Æggehvidestof) paa hver af Aarets 365 Dage — egner sig glimrende til Kræftspirernes Udfoldelse hos midaldrende og ældre Individider!

Det fødeskelnende Instinkt

Ifølge Udviklingens Gang er Mennesket det mindst instinktive af alle Væsner. Vi har dog endnu enkelte Instinkter i Behold f. Ex. Moder-Instinktet, det sexuelle Instinkt, Imitations-Instinktet o. a. Ogsaa det *fødeskelnende* Instinkt er tilstede, selv om vi gør hvad vi kan for at trænge det tilbage og pervertere det, istedetfor at udvikle det til den højest mulige Fuldkommenhed hos den opvoxende Slægt.

Som ret almindelig bekendt tilhører enhver Del af Føden en af de store Fødegrupper som kan repræsenteres af Smør (*Fedtstof*), Salep (*Stivelsestof*), Æggehvide (*Æggehvidestof*) og Honning (*Sukkerstof*). For at Legemet i Længden skal trives, *maa* det have *alle* disse Sager i et bestemt Forhold. Men dette Forhold varierer selvfølgelig efter Paagældendes Alder, Køn, Beskæftigelse o. s. v. Der eksisterer ikke noget *enkelt* Næringsmiddel som indeholder alle de nødvendige Bestanddele i netop det Forhold som kræves i det individuelle Tilfælde. Spiser man derfor til daglig hovedsagelig, eller maa ske udelukkende, Retter som nok indeholder Bestanddelene men i forkerte Forhold — saa at f. Ex. Æggehvidestoffet eller Stivelsen dominerer stærkt paa de andres Bekostning — *nødes* man til at spise unødvendig store Portioner af det man *ikke* trænger til, blot for at faa nok af de Bestanddele som kun er sparsomt repræsenterede, men som Legemet *higer* efter.

Derfor maa Eskimoerne ogsaa fortære uhørte Mængder dyrisk Føde, og Hinduerne tilsvarende Masser Ris.

Den hvis *fødeskelnende* Instinkt er tilstrækkelig udviklet, risikerer derfor heller ikke at *overfylde* sig med unødvendig Føde, thi han vælger instinktmæssig — tilsyneladende ganske lunefuldt, men i Virkeligheden rigtigt og sikkert — saa her, saa dér, netop hvad Legemet trænger til i *Øjeblikket*.

Tidligere forbavsede det mig at se de vældige Portioner som mine egne og andres Børn satte tillivs. Nu forundrer det mig ikke mere. Dengang slog jeg mig til Ro med den Forklaring paa Børnenes Graadighed at de *voxer* — hvad vi jo ikke *gør* — og at de derfor hver Dag behøvede *forholdsvis* langt mere end vi. Den Føde *vi* faar, gaar jo kun med til at erstatte det daglige Slid paa Legemets Væv, hvorimod *Barnets* Føde desuden skal levere den Tomme eller to som i Aarets Løb lægges til *Væksten*. Men dividerer vi med 365 det ringe Plus som skal til for at frembringe Væxt-Resultatet, bliver det nødvendige *daglige* Tillæg rigtignok saa *minimalt* at vi ikke ad den Vej faar en blot nogenlunde rimelig Forklaring paa Børns uforholdsmæssig glubende Appetit.

Vi ser jo desuden at skønt det *ufødte* Barns Væxt — som foran nævnt — gaar for sig med Tusinde Gange større Fart i de 3 Fjerdingaar *inden* Fødslen, plejer Moderens Appetit alligevel ikke at være paafaldende stor, ja egenlig ikke synderlig større end den sædvanlige. Der er derfor ingen Tvivl om at Børnenes uforholdsmæssig stærke Appetit skriver sig fra en *forkert Levemaade*, og at Fejlen ligger i at de ikke altid eller saa godt som aldrig, faar hvad Hjertet begærer. Fysiologisk talt: Barnet faar ikke strax og *uden Omsvøb*, hvad dets Legeme har retmæssigt Krav paa og instinktmæssig fordrer!

Det tillades ikke Børn at *vælge* Føden — *derfor* overfodres de, og derfor spiser vi alle senere hen i hele vor Levetid, *rent vanemæssigt*, langt mere end vi behøver. Jeg kender Indvendingerne som man vil rejse herimod, men de hviler alle paa den *forkerte* Forudsætning at Barnet netop er tilbøjeligt til at forspise sig naar det *selv* faar Lov til at rekvirere *hvad* og *hvormeget* det skal have.

Dette stemmer ikke med Erfaringen — hvad man jo let kan forvise sig om. Saa perverse er normale *Børns* Instink-

ter heldigvis dog ikke — til at begynde med — men de kan ganske vist hurtigt blive det!

Appetiten hos et Barn der — indenfor en let forstaaelig Begrænsning — selv vælger sin Føde, er sjælden paafaldende stor, og behøver heller ikke at være det. Hovedsagen er at de Smaa nyder det de vælger; thi vi ved jo — gennem Pavlov — at *kun* den Føde der *nydes*, bekommer Legemet. Der er derfor heller ingen Tvivl om at de fleste graadige Børn i Virkeligheden er *underernærede* — selv om de maaske *overfodres*. Thi Graadigheden tyder paa at der er et eller andet Stof — her i Landet som oftest Sukkerstof — som Systemet kræver, men som det ikke faar nok af *til daglig*. Derfor kaster et saadant mangelfuldt ernæret Barn sig ogsaa graadig over paagældende Stof naar der en sjælden Gang tilbyder sig Lejlighed til at fraadse deri og helt tilfredsstillende *Kravet*.

Tænk paa Sverdrup og Nansen som graadigt tømte hele Smørfjendingen efter deres Færd! Saa frygteligt var deres Legemers Krav paa Fedtstof voxet i den Tid de maatte undvære dette uundværlige Næringsmiddel.

Hjernevævet bestaar hovedsagelig af Fedtstof, og da det voxer stærkest i Barneaarene, og Hjernens Væxt og Vægt naaer *Maximum* omkring 16 Aars Alderen, er Barnets Trang til Fedtstof ofte glubende. Smør, Oliven-Olie eller maaske Franskbrød med Sardinolie el. lign. er derfor jævnlig Herreretter i den Alder. Men hvorofte hører man ikke forholdsvist velhavende Forældre skænde paa det Barn som af uimodstaaelig Trang til Fedtstof „smører for tykt paa“! Samme Barn maa ofte senere — ifølge Lægens Paabud — fyldes med *Levertran* fordi Legemet ikke har faaet Fedtstof nok!

Børn der — indenfor fornuftige Grænser — faar Lov til selv at vælge deres Føde, spiser erfaringsmæssig *mindre* og bliver ogsaa mindre „robuste“. De røber derfor heller ikke Tegn paa Overvæxt. Sørger man saa blot for at de ogsaa *indgaaende* og *opmærksomt beskæftiger* sig med den Føde de vælger, vil det fødeskelnende Instinkt efterhaanden naa en saadan Udvikling at de, naar de kommer „til den farlige Alder“, instinktmæssig indtager et mindre Kvantum Føde, og

særlig mindre af den skæbnesvangre *væxt-stimulerende* Sort som Legemet nu ikke mere behøver saameget af og som det derfor heller ikke kræver. Selv om der ogsaa er Kræft-Disposition i den Slægt et saadant Barn tilhører, mangler *den vigtigste Udløsnings-Faktor*. Det gaar derfor fri hvor andre bukker under!

Den ægte Appetit

Man mente indtil for faa Aar siden, og det doceres vistnok endnu adskillige Steder, at den Føde der indførtes i Maven, *rent mekanisk* fremkaldte den nødvendige Saft til Fordøjelsen. Der skal imidlertid noget helt andet og mere til. Naar saaledes Instinktet eller „Folkets Røst“ forlængst dekreterede at „Appetit er Madens bedste Krydderi“, er dette ogsaa Videnskabens sidste Ord i Sagen.

De Betingelser for Fordøjelsens normale Forløb som ingen og intet kan komme udenom, er Fremkaldelsen af en tilstrækkelig Mængde af visse Afsondringer — først og fremmest *Mundvæske* og *Mavesaft*. Det er bevist at disse strømmer til blot ved *Attraaen* efter Føde og ved *Synet* og *Lugten* deraf, akkurat som *under* selve det appetitlige Maaltid. Det er ligeledes konstateret at uden denne *Attraa* d. v. s. uden den skærpede Appetits Bistand, fordøjes visse Arter af Føde *ikke*, fordi Mavesaften er for sparsom eller helt fraværende.

Pavlov beviste at et foregøglet Maaltid er istand til at fremkalde Fordøjelses-Saft — „psykisk Saft“ kaldte han den — ganske som et *virkeligt* Foder. Endnu inden det sultne Menneske har faaet den første Mundfuld, begynder altsaa den Proces som er den naturnødvendige Forberedelse til at modtage Føde.

Appetit er Saft — Mundsaft og Mavesaft. Appetiten ægger kort sagt Mavens Afsondrings-Nerver før og stærkere end nogetsomhelst andet! Begynder man Maaltidet med en kraftig Appetit, er dette det samme som Afsondring af den stærkeste Mavesaft; og hvor Appetiten mangler, mangler ogsaa denne uafviselige Betingelse for Madens Fordøjelse. Skaf-

fer man et Menneske Appetit, skænker man ham derfor *samtidig* en tilstrækkelig stor Beholdning af *Mavesaft* til at starte Madens Fordøjelse med.

Det er af den Grund af den allerstørste Betydning for Menneskets Sundhed at Maaltiderne aldrig kommer i Kollision med hinanden. Det ene Maaltid maa være helt afsluttet d. v. s. Føden maa være fuldkommen fordøjet og opsuget som Blod, inden der kan være Tale om et nyt Maaltid!

For at den ægte Appetit kan komme helt til sin Ret og frembringe sin fulde Virkning, maa derfor *højest to* Maaltider daglig være tilstrækkelige for midaldrende Mennesker F. Ex. Frokost Kl. 11—12, Middag Kl. 5—6. Den engelske Skik at *begynde* Dagen med et Maaltid, er ganske forkastelig; der maa arbejdes adskillige Timer inden Appetiten samler sig til det første Maaltid.

Og man vogte sig for den *uægte* Appetit som giver sig tilkende ved en *utilfreds* legemlig Tilstand, „Heiszhunger“ eller Trang til noget „ligemeget hvad“. Denne sygelige eller perverse Trang maa bekæmpes, og den *ægte* Appetits Tilsynkomst afventes. Den viser sig som Trang til *noget bestemt*, til enkel, lidet sammensat Føde, og karakteriseres ved at Spyt-kirtlerne kommer i Virksomhed ved Synet eller blot ved Tanken derom. Den der ikke er istand til at goutere f. Ex. et Stykke almindeligt Franskbrød, er endnu ikke i Kondition til at gaa til Bords. Denne Higen efter at komme i Lag med Sager af *tør* Beskaffenhed som fremkalder rigelig Afsondring, som „faar Tænderne til at løbe i Vand“ efter velbagt Brød el. lign. — netop den er Symptomet paa ægte Appetit.

Tro blot ikke at et Menneske nogensinde har taget Skade af at vente paa at Appetiten indfinder sig af sig selv! Eller at nogen er død af Mangel paa Appetit. Et Utal af menneskelig Elendighed incl. *Kræft*, skyldes tværtimod at Appetiten forceres eller *foregribes*. *Appetiten bør æres og holdes hellig!*

*

*

*

Denne uvurderlige Viden skyldes saa at sige helt og holdent, to nulevende Mænd, Amerikaneren *Horace Fletcher* og Russeren *I. P. Pavlov*. Den første er en genial Empiriker, d. v. s. han opbyggede *paa bar Bund* hele Grundlaget for Fremtidens Ernærings-Fysiologi. Russeren, den skarpsindige Laboratorie-Forsker, underbyggede hans Erfaringer videnskabeligt med Tusinde varierende Forsøg, og paaviste hvor uanet intime Nervesystemets og Fordøjelses-Organernes Forbindelser faktisk er.

Hvis Størrelsen og Betydningen af et Menneskes Indsats i Arbejdet for *hele Slægtens Velfærd*, er bestemmende for hans „Storhed“, er disse to Mænd blandt de største Nulevende. Naturligvis udlo man dem inden de omsider anerkendtes, og Læger og Publikum optraadte her i skøn Enighed. I Konversations-Lexikonnet — jeg tænker nærmest paa det nye ret tarvelige danske — finder man dem *ikke*, derfor rejses ogsaa her deres Monument*). Dem skyldes det i første Linje at vi nu, for første Gang i Menneske-Historien, er istand til, fysiologisk talt „at løse og binde“. De svagelige og for spinkle kan jo nu blive stærkere og kraftigere, de *robuste og fede slanke* og *udholdende*, fordi det lykkes os at *regulere deres Stofskifte og Væxt ad ganske naturlig Vej* uden at ty til de tidligere ingenlunde ufarlige og altid unaturlige Afmagrings- og Opfednings-Kure.

Naar Kræft-Kurven forhaabentlig snart begynder sin *nedadgaaende* Bevægelse, kan vi derfor i væsenlig Grad takke dem derfor.

*) Salmonsens Lexikon Bogstav P. udkom i 1903, altsaa efter at Pavlovs Hovedværk saa Lyset! I et lige udkommet Supplement-Hefte omtales P's geniale Værk med følgende *sytten* (17!) Ord: „P. har gjort sig bekendt ved Arbejder om Hjertets Fysiologi, Kirtlernes Sekretion, Afsondring af Mavesaften og om Fordøjelsen.“

Efter at have læst dette, spørger man sig selv: Havde det ikke været heldigere slet ikke at nævne ham, istedetfor at give Læseren et saa falsk Indtryk af Mandens og hans Værks Betydning?

Det vanskelige Sporskifte Kvindens og Mandens farlige Alder

Det paavistes at Kvinder tidligere angrebes næsten dobbelt saa hyppigt af Kræft som Mænd, men at Forskellen nu gradvis udjævnes. I København var Forholdet i 1909 som 384 til 304. En Forskel som derimod *ikke* kan udjævnes er den mellem de to Køns „*farlige Aldre*“. Allerede i 40 Aars Alderen er i København omtr. hvert *fjerde* Dødsfald paa Spinde-siden en Kræftdød, mod kun hvert *Tiende* paa Sværdsiden! Først ved *Tres* naaer Manden det samme uhyggelige Forholdstal. Efter 70 er de to Køn praktisk set stillede ens. Kvinden har saaledes et betydeligt *kortere* Spand af Tid til at *væbne sig* imod den kommende Sygdom end Mændene — noget der jo simpelthen ligger i hendes Forplantnings-Organers langt tidligere Forfald.

De foran givne Anvisninger paa en mere naturlig Forplejning af Legemet, baseret paa Erfaringen og i Overensstemmelse med fysiologiske Forsøg, gælder for *Alle*, Smaa og Store, af Hankøn og Hunkøn, *men først og fremmest for Kvinder omkring 40*, hos hvem Forplantnings-Organerne paa dette Tidspunkt allerede stiler henimod permanent Hvile. Ved dette „Sporskifte“ lurar de stødvide Væxt-Tendenser paa enhver Chance som mulig opstaar gennem Forstyrrelser af Bygnings-Elementernes Ligevægt. Men hvormange Kvinder tror man der iagttager de simpleste Forsigtigheds-Regler med dette for Øje? Tværtimod ser vi hvorledes de Fleste i den Alder „lægger sig ud“ som en Følge af mindre legemlig Aktivitet og Forplantnings-Organernes ringere Forbrug af Nærings-Materiale. *Legems-Vægtens Tilvæxt* i den Alder rummer *altid* Fare! Om denne netop munder ud i Kræft, afhænger som paavist, til Dels af særlige, medfødte Dispositioner.

Det skorter ikke paa *Fare-Signaler*, som alle stærkere eller svagere forkynner „Dyskrasi“ eller Væv-Ernæringens Sløghed: Tonsillitis (Mandel-Betændelse), Pharyngitis (Svælgkatarr), Dyspepsi, Anæmi, Bronchitis, Pneumoni, Asthma, Rheumatisme eller Arthritis, Levkorrhé med Dysuri o: Anomalier ved Menstruation og Vandladning, o. s. v. Lægges der-

til de forskellige *sjælelige* Symptomer paa *bristende Ligevægt*, behøver man just ikke at være nogen meget skarp Iagttagere for at se hvor dette tilsidst fører hen.

„Der burde grundes en Klosterorden i stor og munter Stil for Kvinder mellem 40 & 50. Et Asyl for Overgangs-Aarens Ofre. Thi der kommer jo de Aar i enhver (!) Kvindes Liv da hun er bedst tjent med frivillig Indespærring . . .

„Vi (!) er i de Aar gale — men vi kæmper for at lade os anse for kloge.“

Saaledes skriver en Kvinde i en Bog som har vakt stor Opmærksomhed paa Grund af dens aabenhjertige Bekendelse af den stærke Brist paa *sjælelig Ligevægt* i „den farlige Alder“.

Ja galt er det — som jo ogsaa Kræft-Tallene tydeligt og manende forkynder —, men man kan ikke skære *alle* Kvinder over een Kam! Allerførst maa de ret talrige Kvinder undtages, hvis *legemlig* virksomme og sunde Liv næsten udelukker Muligheden for noget af den Art. Det gælder jo her om ikke at tabe af Sigte at „Sporskiftet“ er en fysiologisk *o: normal* Begivenhed, som enhver *naturligt levende* Kvinde kommer udover uden større *legemlige* og *sjælelige* Slingringer end hun i sin tidlige Ungdom udsattes for, dengang hun gik fra den ordinære Væxt-Alder over i Forplantnings-Alderen. I denne Forbindelse maa det anføres at *Sexuallivet* i det Hele erfaringsmæssigt *reguleres* i en vidunderlig Grad saasnt Paagældende adopterer den mere omhyggelige Fødetilegnelse som skyldes Fletchers og Pavlovs Forsøg og Anvisninger. Ligesom Sulten, Tørsten, Søvn og Trætheden, manifesterer ogsaa den *sexuelle* Trang sig paa en langt *roligere* og *naturligere* Maade, og har heller ikke længere den uberegnelige, eruptive eller stød-vise Karakter som tidligere. Denne Erfaring er i de senere Aar gjort af flere Hundrede Tusinde Personer, Mænd og Kvinder, som af den Grund i langt ringere Grad udsættes for abnorme Symptomer paa manglende Ligevægt i de „vanskelige“ Overgangsaaer.

Anderledes gaar det de Individder der i denne Periode til daglig saa at sige ingen egentlig *legemlig* Anstrengelse har,

og som ikke destomindre vedbliver at konsumere *samme* Mængde Føde og af samme Kvalitet som tidligere! Vandrer de saaledes *vanemæssigt* videre i det gamle Spor, som med Skyklapper for Øjnene, og uden at ænse Fare-Signalerne, hvoraf der altid er et eller flere synlige, gaar det som naar Togføreren, der ikke ser det hejsede Signal, styrer sin Maskine ind paa et forkert Spor.

Træffes der nogle faa, simple Forholdsregler, formindskes Risikoen strax. Daglig legemlig Virksomhed, *fortsat indtil Træthed, Indskrænkning af Maaltidernes Antal*, og helst *en Dags Spøgelse ugentlig* — frivilligt „Vand og Brød“ — gør Underværker i Henseende til Genoprettelsen af den legemlige og sjælelige Ligevægt.

En særdeles nem Maade for den velstillede Kvinde i den farlige Alder, at skaffe sig den nødvendige daglige legemlige Bevægelse paa, er ved at give Afkald paa *al den Tyende-Hjælp* hun kan undvære, og saa *selv* tage fat paa Husgerningen.

Det samme gælder naturligvis Mændene, som jo ellers maa betale deres Bøde senere, og hos hvem Kræften for Tiden næsten allevegne er i *større* Tilvæxt end hos Kvinder — en naturlig Konsekvens af det stedse aftagende *legemlige Slid*, som Nutids-Udviklingen fører med sig overalt, men især dér hvor de gammeldags ufuldkomne Redskaber, Værktøj, Maskiner etc. overhovedet ikke *kendes* — altsaa i de *nye* Lande.

Kan vi helbrede Sygdom (Kræft)?

Fæster man Lid til hvad man daglig hører og læser, bestaar Kræft-Miseren i at vi er ude af Stand til at *helbrede* denne Sygdom — altsaa i Modsætning til andre Sygdomme.

Saavel Publikum som Læger og Forskere forener sig her til ét stort Miserere-Kor.

At skabe en saadan Særstilling for Kræft synes mig dog ret vilkaarligt; det beror jo ogsaa kun paa den udbredte Misforstaaelse af *hvormeget* den lægende Kunst i det Hele formaar at udrette. Thi hvilke Sygdomme kan vi strængt taget *helbrede*?

Nogle Sygdomme — fra Mæslinger til Lungebetændelse

— skal have deres *Forløb*, som vi ikke tør tænke paa at afbryde. Vi er Vidne til den Kamp der udfægtes mellem Sygdommens og Organismens Tropper, og hvis Resultat nødvendigvis maa blive Sejr for en af Parterne. Naturligvis gør vi hvad vi formaar for at skaffe Organismen de bedst mulige Kamp-Betingelser. Men udover *det* formaar vi intet! Det er altsaa *Naturen og ikke os*, som helbreder. „*Es heilt*“ — siger Tyskerne træffende.

I andre Sygdomme, saasom Gigt, Kræft og Sukkersyge o. s. v., ligger Sygdoms-Aarsagen i ejendommelige Bygnings-Anomalier som udløses som en Følge af *forkert* Levevis. Vi kan pille Splinter ud af en Finger, men ikke konstitutionelle *Sygdoms-Anlæg* op med Rode.

Naar Tusinder af konstitutionelt *belastede* Individider, deriblandt Forfatteren, ikke destomindre i dette Øjeblik har Fornemmelsen af at være blevne deres Gigt kvit for stedse, ligger det i at man ad *Erfaringens* Vej har udfundet at *en fuldkomnere Føde-Omdannelses-Proces* \circ : en omhyggeligere Spise-maade, afskærer enhver Mulighed for Gigt-Anfaldenes Udløsning. Men ikke saasnart falder vi tilbage til vor tidligere skødesløse Fødetilegnelse, før Miseren begynder forfra, og Paroxysmerne og Depressionen optræder paany. *Helbredelse* kan man altsaa kun meget uegenlig kalde dette. Netop paa lignende Maade formaar vi ogsaa at holde Kræft- og Sukkersyge-Anlæggen nede, saa at de forbliver „latente“ eller skjulte ligetil det Sidste!

Men er Forholdet nøjagtigt det samme i *den* Henseende, er der stor Forskel paa *Udløsningens Voldsomhed* — noget der naturligvis bliver afgørende for den saakaldte „*Helbredelse*“. Gigt-Anfaldene f. Ex., er at ligne med de Draaber der faar det fyldte Bæger til at flyde over — medens Kræft-Svulsterne er som en svulmende Flod der stiger og stiger for til sidst at træde over sine Bredder og ødelægge alt omkring sig.

Derved udelukkes Haabet om at vende tilbage til normale Tilstande, og *derfor* maa ogsaa alt sættes ind paa *Forebyggelsen*.

Kræftens mest karakteristiske Egenskab er jo netop dens

ustandselige Fremadskriden. Vi maa derfor heller ikke vente os Frelsen fra Anvendelse af nogetsomhelst ydre eller indre Lægemiddel — ligemeget af hvad Art: Lysbehandling, Seroterapi, Radioterapi (Røntgen), elektriske Gnister, Kemikalier eller Radium.

*

*

*

De *saarbare Punkter* som ligger til Grund for alle Sygdomme af denne Kategori „Ernærings-Sygdommene“, udløses altsaa gennem forkert Levevis eller ufuldkomne Ernærings-Processer, enten nu den forkerte Levemaade bestaar i at Legemet faar for *lidt* Føde — hvad der sjældnere er Tilfældet hertilands — eller i at det faar *formeget* deraf, eller i at den *legemlige* Virksomhed er for ringe. Den universelle Udløsnings-Aarsag er en Forbindelse af de to sidste, et *Misforhold* mellem Føde-Forbruget og Aktiviteten, en *Brist paa den Ligevægt mellem Legemets Indtægter og Udgifter som er en ufavourabel Betingelse for Sundhed i det lange Løb.*

Kræftens Optræden i den farlige „pomeridiane“ Livs-Periode, taler — forekommer det mig — om denne Brist paa Ligevægt, med en Tydelighed og Styrke som ikke er til at tage fejl af.

Denne ellers saa skrækindjagende Sygdom har dog een næsten forsonende, Egenskab, nemlig at Ernæringen af Legemets intimeste Bygnings-Elementer hos mere kraftige Naturer kan vanrøgttes henimod *et halvt Sekel* inden det lykkes at faa Ligevægten eller Væxt-Reguleringen spoleret tilstrækkeligt til at Celle-Væxten løber grassat ligesom Hjulene i et Urværk naar Regulatoren fjernes.

Næppe ved nogen anden Sygdom faar vi derfor en *saa* lang Respit, *en saa god Chance* til at rejse Bolværk mod det kommende Uvejr.

I et kræftredent Land er det derfor en skæbnsvanger Misforstaaelse at tro at Kræft kommer som et Lyn fra en skyfri Himmel, at den hører til de „foudroyante“ Sygdomme. Den der faar en Kræft-Svulst omkring 50 har i *Aarevis* samlet Pinde til sin Ligkiste. Det afgørende er om det fatale *Øjeblik*

er inde — alle andre Omstændigheder kan være *tilsyneladende* uforandrede.

Døde i 1909 i København af	25—35	45—65
Kræft	22	322
Alle Dødsårsager	454	1468

I Løbet af de 20 Aar stiger altsaa Kræft-Dødeligheden *15 Gange* medens den almindelige Dødelighed kun tredobles!

Den der omkring 50 faar en ondartet Svulst, har daglig, maaske i en hel *Menneskealder*, akkumuleret de Sygdoms-Produkter som bragte Forvirring og tilsidst skæbnesvangre kemiske Forandringer i Cellernes Stofskifte. Paa det kritiske Punkt, hvor den stødvide Væxt-Tendens træder stærkest frem, *svigter* Væxt-Reguleringen, og Svulsten faar fri Bane.

Den egenlige Misere forekommer mig derfor at være at være at ikke for *et kvart Aarhundrede siden* tog fat paa Ernærings-Spørgsmaalet, for saa vilde alle, baade Publikum og Læger, allerede *nu* være komne paa det Rene med *at vi kan holde Kræft borte* i det overvejende Antal Tilfælde — ligesom vi faktisk kan holde Gigt, Blindtarms-Betændelse, Sukkersyge og Hjertesygdom Stangen. Befolkningens Levemaade vilde nemlig i saa Fald gradvis være bleven en anden — mere i Overensstemmelse med vor nuværende erfaringsmæssige og fysiologiske Viden.

Men nu sidder vi i Sølen som en Følge af Passiviteten overfor *Ernærings-Forvildelserne*; og Miseren kulminerede i det omtalte „videnskabeligt begrundede“ Behov af et Kvart-pund Æggehvide daglig pro persona som først nu opgives efter at have gjort stor Skade!

Hvis derfor Nutidens udmærkede Kræft-Forskere kan bevemme sig til at forlade deres *Mus og Rotter*, hvis kunstigt fremkaldte Kræft er irrelevant for Menneske-Kræftens Udvikling — og istedetfor vil koncentrere deres Opmærksomhed paa

Studiet af Sygdommens paafaldende Udvikling netop i de Lande hvor den almindelige Sundhedstilstand er bedst og Tuberkulose-Dødeligheden lavest, ja saa vil Statistiken snart bringe os Bud om en Strømkæntring!

Som fremhævet er det Kræft-Svulsters Særkende at de *voxer* ustandseligt. Netop derfor er det af ikke ringe Betydning at der faktisk foreligger Tilfælde — og ikke saa ganske faa — hvor man ser et udpræget Ritardando, en Standsning, ja endog en tilsyneladende *total Forsvinden* af Svulsten!

Hvad mon Aarsagen kan være til dette Fænomen? Og fører dette ikke ind paa en Vej der vil kaste større Klarhed over Kræft-Problemet?

En udmærket Kirurg som øjensynlig ikke sover trygt førend han vinder en Doyens Ry, lod sig efter den sidste Kræft-Konference i Paris portrættere og „interviewe“ af et Dagblad (!) angaaende de „allernyeste“ Helbredelses-Methodes for Kræft. Blandt andet konverserede han Journalisten om „*Rosen* (Erysipelas) Behandlingen“ af Kræft.

Dette med Rosen er forøvrigt en ret gammel Historie. For 15 Aar siden hævdede Belgieren Lambotte at man kun sjældent saa' rosenagtige og suppurative Affektioner hos Kræftsyge. Deraf sluttede man saa at Rosen *beskyttede* eller immuniserede mod Kræft — hvad der dog ingenlunde er Tilfældet. Det gav imidlertid Anledning til at der foretoges en Række Forsøg paa at standse Kræft-Svulstens Væxt ved Hjælp af Rosen. Særlig Amerikaneren *Coley* som indsprøjtede Rosengift paa Kræftsyge, synes at have havt relativt Held med sig.

Forklaringen er at alt hvad der *udpiner* Systemet til det alleryderste — enten det nu er selve Kræft-Kakexien som formelig „smelter“ Vævene, eller det er en eller anden heftig akut Infektion som Rosen med ledsagende *Feber* — *maa* frembringe en *hemmende* Virkning paa ondartede Svulsters Væxt-Tempo. *Hvor der intet mere er, har jo selv Kejseren — Kræft-Selvherskeren — tabt sin Ret!*

For den der har læst det foreliggende Forsøg paa at gøre Rede for Kræftens Natur, er dette altsaa netop hvad man maatte vente. Thi i de nævnte Tilfælde øjnes Frelsen jo kun

dér hvor Ernærings-Tilstanden er sunket til den laveste Ebbe, helt ned til det Punkt hvor alle Legemets Reserve-Beholdninger er fuldstændig udtømte, og hvor derfor *Celle-Forming* og *Celle-Væxt* er ganske udelukkede. Patienten er faktisk *in articulo mortis*, paa Gravens Rand. Uden Behandling af nogen Art svinder Svulsten, og Patienten kan maaske rette sig helt!

Den totale, langvarige, vævudpinende *Faste*, som allerede Hufeland, og i Nutiden Dr. Dewey (Amerika), Prof. Babagliati (England), Dr. Hurtado (Sevilla) og andre, har gennemført, udretter derfor netop det samme.

I Januar iaar offentliggjorde den meget kendte „Gigtlæge“ Alexander Haig („den urinsyge Diathese“) en Opfordring i „the Lancet“ til sine Kolleger om at sende ham *inoperable* Kræft-Tilfælde til Behandling. Haig har nemlig „opdaget“ — hvormange kan egenlig opdage samme Ting? — at hans Gigt-diæt \circ : *Udsulningen* med Frugt og destilleret Vand, altid *dulmer* Smerterne hos dem der bukker under, og undertiden bringer Svulsten til Svind. Han lover at offentliggøre Resultaterne saasnaart et tilstrækkeligt Antal Observationer foreligger.

*

*

*

Ja det gaar besynderligt til paa Sygdoms-Omraadet! Menneskene æder og drikker saalænge indtil Gærings-Processerne i deres Tarm bliver saa voldsomme at de til Nød maatte kunne deltage i en Ballon-Konkurrence. Istedetfor nu at nedsætte Føde-Forbruget og *lære at spise* ordentligt, eller idetmindste *faste* en Dag eller to om Ugen, fylder de sig til Halsen med „Lacto-Bacillin“ og „Joghurt“ som Modgift!

Det er *in confesso* at *Metchnikoff*, den berømte Forsker, Opfinder og Fabrikant af „Lacto-Bacillin“, er en *erklæret Modstander* af Bestræbelserne for at oplyse Folk om det virkelige Forhold: at man blot ved at behandle Føden omhyggeligt i Munden undgaar hvert Spor af Gæring, — et Resultat som er *100 Gange* bedre end det *Metchnikoff* selv kan haabe at naa med sine *Salgs-Præparater!*

Og nu her — paa Grundlag af de ovennævnte Forsøg paa

Kræft-Behandling — hvor det altsaa kommer an paa at *udpine* det stakkels kræftsye Legeme til det Yderste, var man berettiget til at gaa ud fra at Kirurgerne herefter ikke blot vilde benytte *Faste i Forbindelse med Kræft-Operation*, men ogsaa at de alle som en vilde slutte sig til Propagandaen *mod Befolkningens*, og ganske særlig *Midaldrendes*, fortsatte *Overfyldning med Føde* — et Skridt som hurtigt vilde medføre Nedgang i den frygtelige Sygdom.

Jeg vil dog se det førend jeg tror det!

Vore Love udmaaler Straf for den der bryder dem. Mange og store Forbrydere unddrager sig dog Straffen. Anderledes med dem der forsynder sig mod Naturens Love, svarlig eller lempelig — og hvem gør ikke det sidste? De maa *altid*, uden Undtagelse, bøde i Forhold til Forsyndelsens Grad.

Forsaavidt er vi alle stillede ens. Derimod er Straffens eller Bødens Form, dens Størrelse og det Tidspunkt da den forfalder, højst forskellige for de Enkelte — noget der afhænger af den ofte meget forskellige Vuggegave, *den arvede Konstitution*, som hver især af os fik til Givende, og som vi fører med os gennem hele Tilværelsen.

Tro derfor ikke at der voxer en Urt mod hver Sygdom! Enten bedrager andre os eller vi bedrager os selv. Thi Selvbedragets Afgrund synes bundløs — saa langsomt fyldes den op. En stjaalen Kartoffel i Lommen eller en Pjalt rødt Flønel om det venstre Haanded er ganske vist ikke saa almindeligt benyttede Midler imod Gigt som for et halvt Aarhundrede siden; og det indtørrede Hjerter af en Mus i en lille Pose om Halsen har vel nu tabt noget af sin Kraft mod Kræft. Alligevel bevæger store Dele af Menneskeheden sig endnu indenfor en Tryllering, som bestaar af Overtroens Slakker. Den der smiler ad Fortidens Naivitet, men som selv tror at der findes *Lægemidler med særlige Egenskaber* til at helbrede Lungebetændelse, Tyfus eller *Kræft*, er akkurat lige saa naiv — enten han er Læge eller Patient.

Hexekunsternes Tid maa dog en Gang være forbi! Vi kan gøre Tykke tynde og Tynde tykke, og vi ved hvorledes et Menneske, uden at give Afkald paa noget af det bedste i Verden, kan gøre sig *uimodtagelig* for Sygdom. Men mere kan vi ikke!

Forstaaelsen af *Sundhedens A. B. C.* synes for de Fleste endnu vanskeligere end af traadløs Telegrafering eller X-Straaler. „Kure“ opstaar og afløser hverandre i en Gudommelighed uden at man kan opdage nogen egenlig logisk Forbindelse mellem dem og de Miserer de skal ophæve. Hvad der er ufejlbart idag, kastes tilside for noget andet imorgen: Nye Medikamenter, Joghurt, et nyt helbredende „Vand“ eller „System“, Massage, Vegetarisme, Hypnotisme o. s. v.

Endnu opfattes Sygdom som en uheldig Tilskikkelse, et Lune af Tilfældet eller en Straf fra en højere Styrelse — kort sagt som noget uundgaeligt ligesom Lyn-Nedslag, eller Tagsten i Hovedet. Ikke som det er: *Bøden* som maa erlægges naar Loven overtrædes Dag efter Dag, *den uundgaelige Følge af en forkert Levevis*. —

Hvad særlig den her omhandlede Sygdom angaar, kan man rolig gaa ud fra at *Alle* er modtagelige og udsatte for Kræft — ligesom for Tuberkulose. Vi er blot ikke alle *lige* modtagelige, en Forskel der altsaa delvis beror paa særlige, medfødte eller konstitutionelle Anlæg til stærk, stødvis Cellevæxt. Men *forøvrigt* er Forskellen afhængig af de *almindelige legemlige Tilstande* — „Helbreds-Tilstanden“ — som igen er en Følge af vor mer eller mindre forkerte Levevis.

Da vi heldigvis nu, takket være de foran omtalte Opdagelser paa Ernæringens Omraade, *selv* er Herre over den almindelige Helbreds-Tilstand, er vi paa den Maade istand til at slaa alle skæbnesvangre Væxt-Nykker af Marken.

Der kan saaledes opstilles følgende almenlydige Sætning: *Forud for al ureglementeret Væxt (Svulster, Kræft) gaar der aarlang forkert Ernæring.*

Ogsaa *Ehrlich* fremhæver i sit sidste Arbejde at det er *Organismens* større eller mindre Modstands-Dygtighed som til

Syvende og Sidst bliver afgørende for Svulstens Udvikling*). I en Befolkning hvor Kræft-Dødeligheden stiger ustandseligt, maa Evnen til at yde Modstand mod Væxt-Nykkerne derfor være i tilsvarende Nedgang. *Udredningen* af de fysiologisk-kemiske Forandringer, uden- eller indenfor Cellevæggene, som utvivlsomt ligger til Grund for denne Nedgang i Vævenes Modstandskraft, kan jo *praktisk* set være os ret ligegyldig. Lad Forskerne udrede Traadene om de kan — Ehrlich mener forøvrigt at det slet ikke lader sig gøre! Hovedsagen er at vi *véd* at vor Mangel paa Modstandskraft skyldes Fejl i Ernæringen, *Brist paa den uundværlige Ligevægt* mellem Legemets Udgifter og Indtægter. Ønsker vi at se den frygtelige Svøbe indstille sin Virksomhed, er sparsommere Kost *eller* større legemlig Aktivitet for midaldrende Individets Vedkommende, derfor en *conditio sine qua non*.

*) Beiträge zur experimentellen Pathologie. Leipzig 1909.

Efterskrift

Ehrlichs Opfattelse af Kræftens Natur

Efter at dette Skrift forelaa færdig, kom *Ehrlichs* Foredrag i Amsterdam 1908 mig i Hænde (Über den jetzigen Stand der Karzinomforschung).

Det var mig en Tilfredsstillelse at se hvorledes den geniale Forskers Opfattelse i alt væsentligt falder sammen med det foran fremsatte. Under Ätiologische Betrachtungen siger Ehrlich bl. a. følgende: „Ondartede Svulster er grumme langt fra at danne en pathologisk Enhed. For *ingen* af de ondartede Svulstformer bestaar der en skarp Afgrænsning mod de godartede! *Efterhaanden som man trænger ind i Svulst-Studiet, falder alle Skillevægge mellem de godartede og ondartede Svulster bort!* Og desto *umuligere* bliver derfor ogsaa Theorien om en *Mikrob* som det egenlige, *fælles* ætiologiske Moment. *Det vil som en Følge deraf blive skæbnesvangert hvis man vedbliver at søge efter Kræft-Parasiten som Kræftforskningens fornemste eller eneste Maal, med Tilsidesættelse af det Øvrige!*“

„Jeg er havnet i den faste Overbevisning at den naturlige *Uimodtagelighed* ene og alene beror paa den *rent cellulære Kraft*“ — altsaa paa et sundt og normalt Cellestoffskifte. (Se Side 17).

„Og jeg føler mig overtødet om at *vildfarne Kim* forekommer uhyre almindeligt som en Følge af den føtale og post-

føttale Udviklings ubeskrivelig komplicerede Forløb. Men at disse Kim („Rester“, se Side 18) hos det store Flertal heldigvis forbliver latente (eller bundne) — takket være Organismens *Beskyttelses-Apparat*.“ (Den normale *Væxt-Regulering* i Cellerne, se Side 16).

„Var dette ikke tilstede, saa maatte jo Kræft optræde hos saa at sige *Alle!* Men naar disse Kim kan føre et vita latens (bunden Tilværelse) i 20, 30 ja 40 Aar indenfor Organismen, saa peger dette rigtignok tydeligt paa at *Kræftens Udløsnings Aarsag* er af *konstitutionel* Art og at den ligger i *aftagende Celle-Livskraft*.“

*

*

*

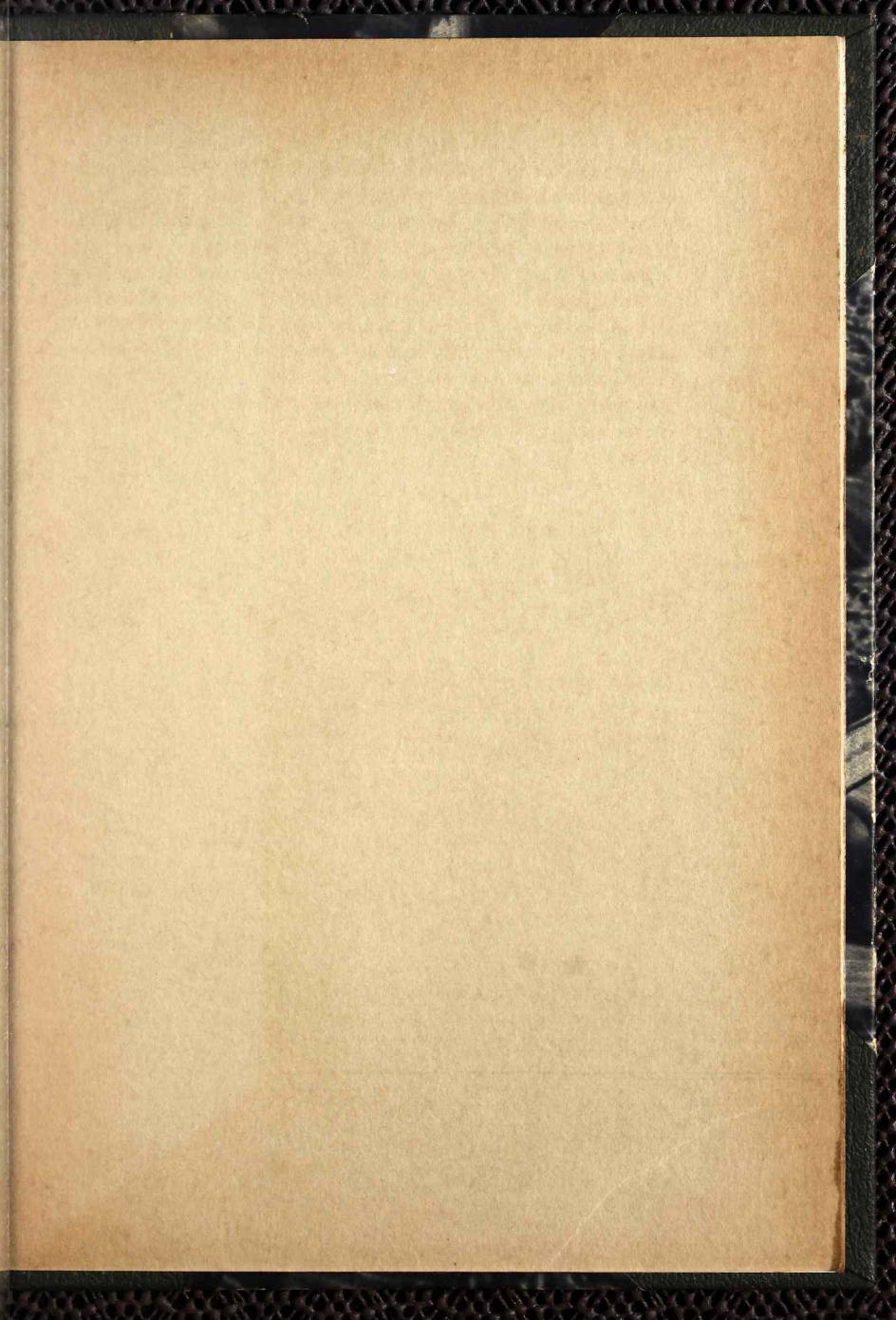
Da det imidlertid er in confesso at Kræft *ikke* er en Senilitets- eller Ælde-Sygdom (se Side 24), saa maa denne aftagende Livskraft hos Cellerne, som optræder allerede i 45 Aars Alderen, være noget meget abnormt, der opstaar som en Følge af *Ernærings-Forstyrrelse*, og som det derfor staar i vor egen Magt at genoprette.

Ehrlich nævner selv Afvigelse i Stofskiftet og i Ernæringen som den sandsynligste Forklaring paa de forskellige „*Muse-Nationaliteter*“ højst forskellige Modtagelighed for Kræft.

Naar han alligevel til Slutning tilføjer: „Men *netop* fordi jeg skyder Kræftens *degenerative konstitutionelle Karakter* saa stærkt i Forgrunden, er Vanskeligheden ved den foreliggende Opgave: Sygdommens Bekæmpelse, eo ipso givet“ — ja saa skyldes denne Haabløshed, at Ehrlich ligesaa lidt som de fleste andre nulevende, ældre, Biologer, aner hvilken uhyre, rentud vidunderlig *Magt*, Fletchers, Pavlovs og andre Ernærings-Fysiologers Opdagelser, i det sidste Decennium har givet os over vort eget og vore Børns Celle-Stofskifte og derfor ogsaa over *Væxt-Reguleringens normale Gang*.

Det gaar her som næsten overalt! Darwin f. Ex. fik faa eller ingen Tilhængere blandt sine Jævnaldrende. De stod med begge Ben plantede i Fortidens biologiske Opfattelse. Menne-

skehjernen — selv den bedste — er for begrænset og ikke nær smidig nok, til at kunne foretage de *Omvurderinger af Værdierne* som kræves ved saadanne Lejligheder. De store Forskere er saa optagne af deres *egne* „Cirkler“ at de ikke ænser at Empirien, Erfaringen, allerede har løst Problemet! Ehrlich standser derfor dér hvor vi, der allerede har *Erfaringer* i Hundrede Tusindvis fra det sidste Tiaar, tager Traaden op. Ellers vilde hans Slutnings-Ord have lydt ganske anderledes optimistiske, omtrent saaledes: *Netop fordi Kræft bestaar i Celle-Degeneration og i Væxt-Regulerings Forstyrrelser, er Vejen til Sygdommens Bekæmpelse eo ipso givet.*

Af Dr. ALFRED BRAMSEN er tidligere udkommen og faas
i alle Boglader:

KUNSTEN AT SPISE (1906)

ET BOLVÆRK MOD SYGDOM

Udsolgt i otte Oplag. Udkommer om kort Tid i forbedret og
forøget Udgave.

DET NYE MENNESKE (1906)

STØRRE LIVSGLÆDE, INGEN DØDSFRYGT

1.50.

LIVETS MANNA (1907)

LIVSBETINGELSEN OG LÆGEMIDLET

1.50.

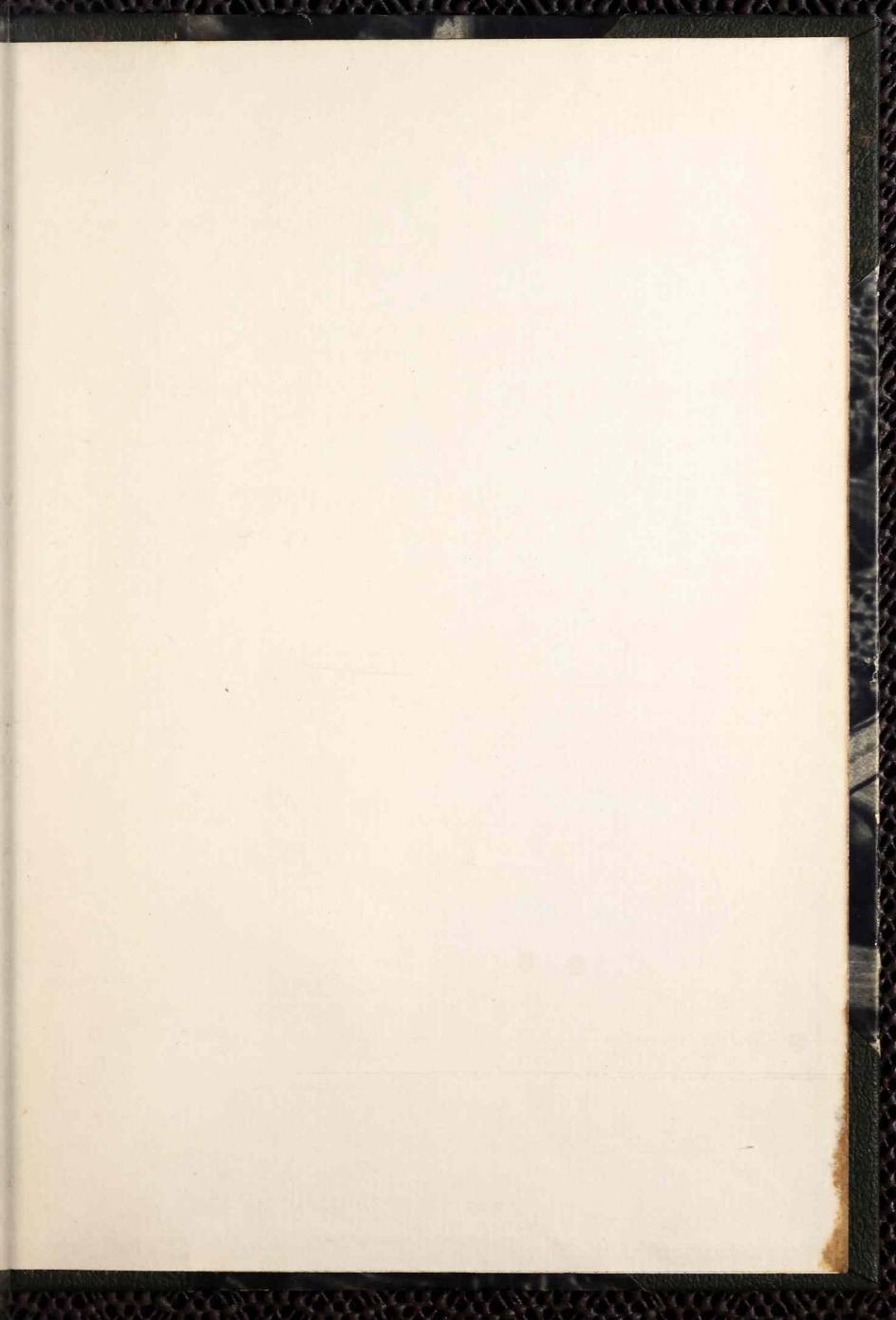
ANGST (1909)

SYGDOM OG ALKOHOLTRANG

Med Forfatterens Portræt.

1.50.

Ovennævnte Skrifter findes ogsaa paa forskellige fremmede
Sprog.

OSCAR
JACOBSEN

